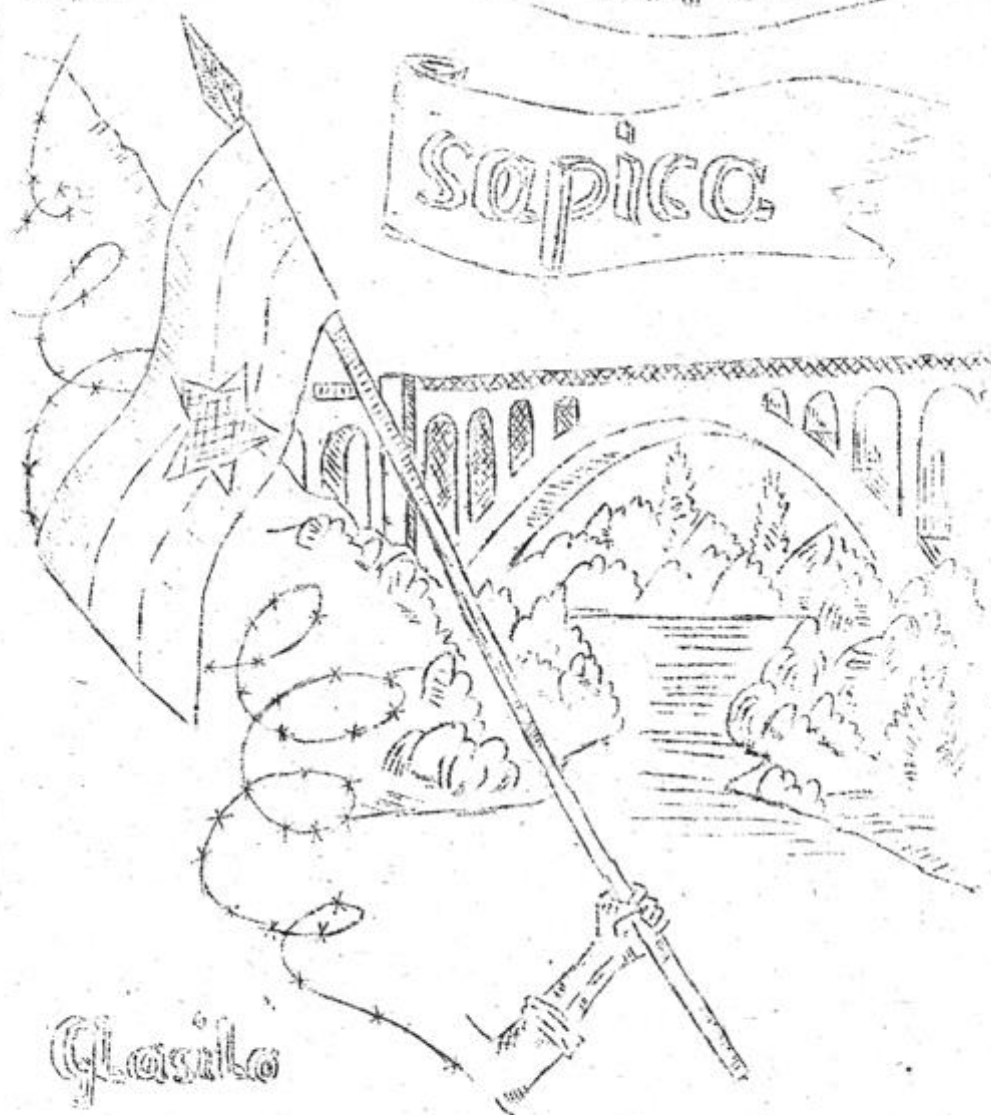

①

Solkaška

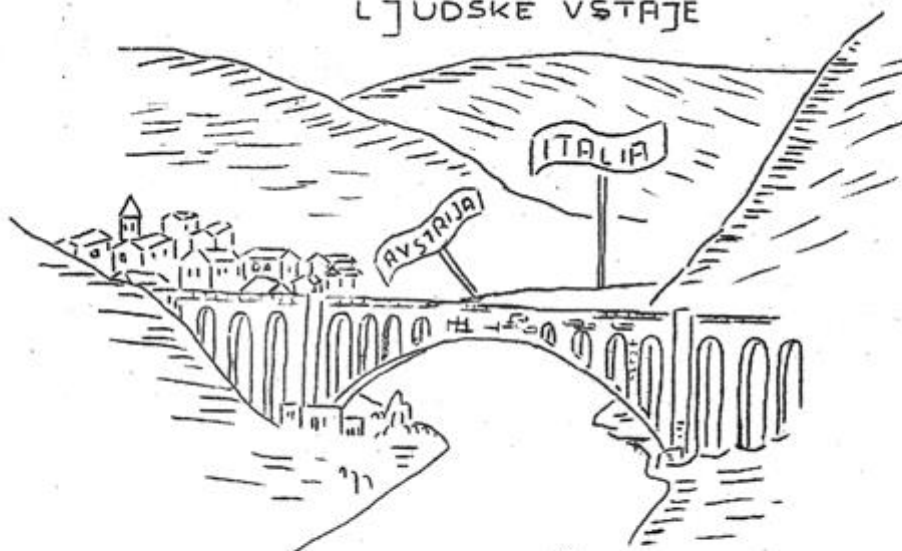

Glasilo

UČENCEV OSROVNE šole Solkan

MOJ ROJSTNI KRAJ

OB 20. OBLETNICI
LJUDSKE VSTAJE

MOJ KRAJ VČERAJ

Doma sem iz Solkana pri Novi Gorici. To je majhen kraj, a zelo zanimiv, prav tako tudi njegova okolica.

Solkan leži ob lepi, modri Soči, ki izvira v Trenti. Čez Sočo se vzpenja kamniti enobočni most, ki so ga med prvo svetovno vojno porušili in so ga pozneje obnovili. Med narodnoosvobodilno borbo pa je bil le delno porušen. Nad Sočo se dviga Sabotin, težko dostopen, skalnat hrib, ki je le malo poraščen z grmičevjem. Po vrhu Sabotina teče meja med Jugoslavijo in Italijo. Podobna je Skalnica, ki je dobila ime po skalah. Ti in drugi hribi v bližini so iz apnenčastega kamnja. Zato imamo tudi apnenico, kjer pridobivajo

žgano apno in gasilnico, kjer ga gase. Blizu apnenice je kamnolom, v katerem pridobivajo gramoz za posipanje cest. Na bregu vrh Soče je pokopališče vojakov iz prve svetovne vojne, ki je še dobro ohranjeno. Drugo pokopališče, kjer so bili pokopani italijanski vojaki, pa je zdaj spremenjeno v travnik, ker so kosti vojakov prenesli Italijani v Gorico. Znamenita je še Soška cesta. Po njej je potoval že Napoleon s svojo vojsko, po njej pa se je že večkrat peljal maršal Tito, tudi z etiepskim cesarjem in s predsednikom egiptovske vlade Naserjem.

Blizu Solkana je Kromberg, kjer stoji grad grofov Coroninjev. Grofje so odšli v Gorico, grad pa je zdaj last občine. Med obema vojnama je bil grad zelo porušen in poškodovan, da so ga morali obnoviti. Zdaj je v gradu muzej. Okoli gradu, ki stoji na griču, so vinogradi, ki so letos dobro obrodili. Znana je tudi naša tovarna pohištva, kjer je zaposlenih 700 ljudi. Pohištvo izvažajo tudi v inozemstvo. Poleg tovarne je kopališče, kjer je poleti mnogo kopalcev. V Novi Gorici je lep park, v parku pa stoji spomenik prvemu slovenskemu letalcu Edvardu Rusjanu. V bližini so letos odprli novo moderno gimnazijo.

Ko smo bili pod Italijo, so nam odvzeli slovenske šole, gledališča in druge kulturne ustanove. Naši ljudje pa so se hrabro borili proti okupatorju, da bi se priključili svoji domovini Sloveniji in Jugoslaviji. Zmagali smo, toda Gorica in Trst sta ostala še vedno izven naših meja.

Majda Hvalič iz Solkana

Po izjavah najstarejših solkanskih mizarjev izgleda, da obstaja mizarška obrt v Solkanu že od leta 1852. To se pravi, da je stara preko sto let.

Najstarejši mizar, ki je imel svojo prvo delavnico na današnji Soški cesti, je bil Veškol, kateremu je delavnica pogorela in se je pozneje preselil v stavbo današnje kavarne v Solkanu.

Leta 1893. sta na neki obrtni razstavi v Gorici prejela mojstra Makuc Anton in Doljak Ivan srebrno medaljo.

Leta 1898. so ti pionirji solkanske mizarske obrti, željni napredka, postavili v Solkanu v kraju imenovanem "Na steni" prve stroje za obdelavo lesa. Poganjala jih je para.

Leta 1900 je to poslopje s stroji vred zgorelo, toda neutrudljivi solkanski mizarji so še isto leto ustanovili na tem kraju strojno delavnico - prvo mizarsko zadrugo. Ustanovil jo je dr. Tuma, odvetnik iz Gorice. Prvi predsednik te zadruge in predsednik upravnega odbora je bil Makuc Anton, predsednik nadzornega odbora pa Poberaj Alojz.

Zadruga je imela svoj upravni odbor in v njej je delalo približno 100 do 120 ljudi.

Bila je eden prvih izvoznikov mizarskih izdelkov v Sloveniji. Tista leta beležimo v Solkanu močen porast mizarskih delavnic. Te delavnice so vzgajale mlad obrtniški kader.

Med prvo svetovno vojno je bil Solkan do tal porušen in s tem seveda vse mizarske delavnice. Po končani vojni so mizarji obnovili domove in delavnice.

V času velike gospodarske krize od leta 1925 do leta 1932 so začeli zapirati posamezne obrtne delavnice. Začelo se je veliko izseljevanje mizarjev v Južno Ameriko.

2. maja 1932 so ustanovili v Solkanu združenje mizarjev, katerega vodstvo sta prevzela pokojni Gomišček Franc in pok. Ivan Doljak.

Leta 1933 je bila v Milanu mednarodna razstava. Združenje solkanskih mizarjev je prejelo za razstavljeno pohištvo prvo nagrado, diplomu in zlato medaljo.

Po italijanski kapitulaciji leta 1943. se je mnogo obrtnikov, ki so se takrat vrnili iz italijanske vojske, vključilo in sodelovalo v NOB. Nekateri so odšli k partizanom, mnogo pa so odgnali v Nemčijo, od koder se nekateri niso več vrnili.

Po končani drugi svetovni vojni so preživeli mizarji ponovno organizirali združenje in so 1. septembra 1945 izvolili nov upravni odbor. Združenje posluje še danes pod vodstvom poštvovalnega tovariša Marija Hlade.

Leta 1948. je precej mizarskih obrtnikov zapustilo svoje delavnice in se vključilo v tovarno pohištva v Novi Gorici.

Zadruga posluje neprenehoma in je vedno v tesni povezavi s tovarno pohištva v Novi Gorici.

Zadruga združuje danes nad 40 obrtnikov. Ti zaposlujejo in vzgajajo iz leta v leto nad 100 mladih ljudi.

Zadruga je majno potrebna za razvoj in obstoj solkanskega mizarstva.

Perko Oliva - 4. raz.b.

OBRTNIŠTVO V SOLKANU

V Solkanu je več obrtnih delavnic.

Med obrtniki je največ mizarjev. Zato imamo v Solkanu Mizarsko ulico. Dobila je ime po mizarjih. Pred leti je bilo več mizar-
skih delavnic. Danes se je največ mizarjev zaposlilo v tovarno
pohištva. Ob Soški cesti imamo čevljarsko delavnico. V Solkanu
je bilo nekoč več kovačev, kleparjev in sedlarjev. Sedaj pa
je kovaška, sedlarska in kleparska obrt izumrla. Ostal nam je
samo en kovač, sedlar in klepar. Ob Cesti IX. korpusa ima svoj
sedež ZMO, kar pomeni Zveza mizarskih obrtnikov.

Nekoč ni bilo v Solkanu tovarne pohištva in livarne, zato so
se mladi ljudje zaposlili v obrtne delavnice. Sedaj pa mladi-
na odhaja v tovarne, zato je v Solkanu vedno manj obrtnih
delavnic.

Erzetič Milojka - IV.b

OBRTNIŠTVO V DOMAČEM KRAJU

V mojem domačem kraju je več obrtnikov. Mizarstvo se je začelo
razvijati v Solkanu pred približno 100 leti.

Ta je najbolj razvita obrt v Solkanu. Nekoč niso imeli stro-
jev. Izdelki solkanskih mizarjev so bili zelo znani. Pohištvo
so izdelovali v domačih delavnicah. Prva mizarska delavnica
je bila ob Soški cesti. Danes so vsi mizarski obrtniki združe-
ni v ZMO. Dobili so za lepe izdelke več odlikovanj. Izdelki
so zelo cenjeni.

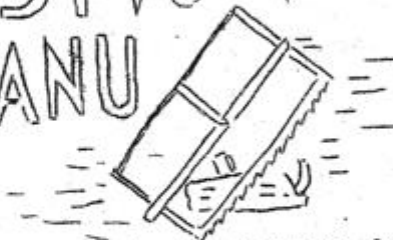
V Solkanu je razvita krojaška obrt. Ta se je razvila po pri-
ključitvi Primorske k Jugoslaviji. Nekateri krojači imajo
svoje delavnice, drugi pa so vključeni v podjetje " Ideal ".
Ta delavnica je pogorela, a jo že obnavljajo. Izdelke pošil-
ljajo tudi v druge republike.

V Solkanu imamo tudi kovača. Kovaška delavnica je v Klancah.
Kovač dela samo za kmete. Popravlja kmečko orodje in podku-
je živino. Imamo delavnico pletenin. Odprli so jo pred krat-
kim v Partizanski ulici. Dela v zasilnih prostorih.

Te so najbolj razvite obrti v Solkanu.

Tell Ivan - IV. b.

MIZARSTVO V SOLKANU

Po izjavah najstarejših solkanskih mizarjev izgleda, da obstaja obrt v Solkanu že od leta 1852. To se pravi, da je stara preko 100 let.

Najstarejši mizar, ki je imel svojo prvo delavnico na današnji Soški cesti, je bil Veškol, kateremu je delavnica pogorela in se je pozneje preselil v stavbo današnje kavarne v Solkanu. Iste čase je imel v Solkanu svojo delavnico tudi Srebrniš Franc, to pa nam ni znano, če so očetje teh prvih obrtnikov bili tudi mizarji, ali ne. Strojev za obdelavo lesa v Solkanu takrat še niso poznali, delali so vse ročno, celo furnir so takrat ročno žagali. Postopoma je mizarska obrt v Solkanu naraščala, tako, da par let pozneje beležimo še naslednje obrate: Ličar Andrej, Čubej Matija, Gomišček, Bregant ter Batistič in Drašček, slednja dva pa nista imela svojih delavnic. Obrati so bili skromni ali za takratne čase dovolj veliki saj so zaposlovali že od dva do 5 pomočnikov.

Okrog leta 1882 in par let pozneje vidimo v Solkanu že dobro razvito mizarsko obrt, in beležimo precej novo odprtih delavnic. Gomišček Franc, Gomišček Anton, Makuc Anton, Kancler Ivan, Jug Franc, Čičigoj Andrej, Komel Jožef, Černe Peter, Poberaj Alojz in Doljak Ivan. Slednji si je pozneje postavil v Solkanu prvo strgarsko delavnico in pozneje pa strojno mizarsko delavnico na vodni pogon, katere so se posluževali vsi takratni mizarski obrtniki. Omembe vredno je, da so bili že takrat v Solkanu mizarji mojstri svoje stroke saj je razvidno iz tega, da sta leta 1893 na neki obrtni razstavi v Gorici prejela prvo diplomu s srebrno medaljo Makuc Anton in Doljak Ivan. Leta 1898 so ti pionirji solkanske mizarske obrti željni po napredku postavili v Solkanu v kraju imenovanem "Na steni" prve osnovne stroje za obdelavo leta na parni pogon. Ta ustvaritev je dala še večjo pobudo za podvig mizarstva, saj je dobro uspevala in imela vse pogoje za nadaljni razvoj in precvit. Leta 1900 je to poslopje pogorelo s stroji vred, ali neutrudljivi solkanski mizarji so še isto leto ustanovili na kraju takratnega požganega poslopja strojne delavnice prvo mizarsko zadrugo. Zadruga je bila

osnovana pod pokroviteljstvom takratne trgovske obrtne zadruge v Gorici, ki je novo ustanovljeno zadrugo tudi finansirala. Organizacijski vodja in ustanovitelj je bil dr. Tuma odvetnik iz Gorice. Prvi predsednik omenjene zadruge in predsednik upravnega odbora je bil Makuc Anton, predsednik nadzornega odbora pa Poberaj Alojz.

Značilno je to, da je takratna zadruga, ki je obstojala celih 55 let nazaj poslovala skoraj na enak način kot posluje danes nabavno prodajna zadruga, saj je imela skupne stroje, centralno skladišče za oskrbovanje materiala svojih članov in skrbela za prodajo izdelkov svojih članov. Obratje bil za takratne čase zelo dobro urejen saj je imel že svojo lastno sušilnico. Edina slaba plat takratne zadruge je bila ta, da je bilo jamstvo v zadrugi neomejeno. Jamčili so vsi člani to je, skoraj vsi samostojni solkanski obrtniki z vsem svojim imetjem. Zadruga je imela svoj upravni odbor in je združevala približno 100 do 200 ljudi. Bila je eden prvih izvoznikov mizarskih izdelkov v Sloveniji ali prvo slovensko podjetje, ki se je bavilo z izvozom pohištva, saj je izvažala pohištvo čez mejo Austro - Ogrske. Tista leta beležimo v Solkanu močen podvig mizarskih delavnic in do leta 1906 beležimo odprte še naslednje obrate, izmed katerih nekateri potomci so še danes v Solkanu ugledni in spoštovani mizarski mojstri : Bašin Jakob, Zavrtanik Jožef, Zavrtanik Ivan, Luznik Anton, Doljak Jakob, Boškin Anton, Hlede Franc, Perko Peter, Perko Stefan, Vuga Stefan, Ukmar Franc, Nuzdorgar Franc, Zerjal Alojz, Kodelja Blaž, Suligoj Franc, Srebrnič Jožef, Jug Anton, Markič Jožef, Golob Ivan, Drašček Stefan, Srebrnič Franc, Bone Matija, Breclj Anton, Pičulin Franc, Poberaj Jožef, Poberaj Jožef. Te delavnice so zaposlovale od 2 do 10 pomočnikov ter vzgajale mlad kader. Zadruga je s svojimi kvalitetnimi deli tako zaslovela, da so začeli celo inozemci naročati pri njej velika dela. Opremljala je bolnice, hotele, izvrševala razna večja stavbena dela itd. Med velikimi objekti, ki jih je zadruga opremila je bil tudi hotel "Holuan" v Kairu, ta objekt pa je postal usodni za nadaljni gospodarski obstoj zadruge.

Nepoznavanje tamkajšnjih klimatskih razmer in težke sankcije, ki jih je uprava hotela izvajala nad dobaviteljem, nesloga med člani zadruge ter izkoriščanje iz strani zadnjega voditelja zadruge kapitalista 4. Konjedica so poleg drugih vzrokov privodili zadrugo leta 1910 v likvidacijo. Močan gospodarski temelj Solkana je bil s tem porušen, razkrojeno solkansko mizarsko obrtništvo pa je kljub temu nadaljevalo svojo pot.

Z likvidacijo zadruge so bile likvidirane tudi nekatere delavnice in vsled neomejenega jamstva, ki je bil takrat vzakonjen v zadrugi je privedlo marsikatero družino na rob propada. Na svetovna vojna je začela solkanskim mizarjem drugi močan udarec, kajti Solkan je bil do tal porušen in s tem seveda tudi

vse mizarske delavnice z vsem imetjem. Mizarji so morali na razne fronte v ujetništvo ali begunstvo.

Po prvi svetovni vojni so se preživeli mizarji začeli vračati na njihove porušene domove in z ljubeznijo do dela so z veliko požrtvovalnostjo začeli obnavljati domove in prejšnje delavnice.

Leta 1920 so socialno napredni mizarji ustanovili v Solkanu produktivno mizarsko zadrugo katera si je odprla pozneje tudi dve lastni trgovini pohištva v Gorici. Ampak zaradi trenja med takratnimi političnimi strankami, izkoriščanja in nerednega poslovanja je morala zadruga pod pritiskom fašizma leta 1923 prisilno zapreti svoje trgovine.

Sledila so leta velikih gospodarskih kriz. Solkansko mizarstvo je moralo pod težo italijanske okupacije in zaradi visoke nadprodukcije in gospodarske krize leta 1925 do leta 1932, zapirati obrtne mizarske delavnice. Začelo se je veliko izseljevanje mizarjev v južno Ameriko, v Jugoslavijo itd. Ljudje so romali na vse konce in kraje sveta z upanjem po zaslužku, da bi lahko preživeli svojo lastno družino. Ali na žalost marsikateri, ki je ob odhodu pustil doma hišico s skromnim premoženjem, je ob vrnitvi ugotovil, da mu je dolg in obresti uničil svojo imetje. Drugi pa, ki v svoji domovini niso imeli možnosti obstoja, so v tujini našli svojo srečo in blagostanje.

Tista leta, ki so bila za solkanskega mizarja najhujša so solkanski mizarji čutili ponovno potrebo po neki organizaciji, ki naj bi jih združevala v večjo enoto, da bi lažje kljubovali italijanski nadprodukciji, so si starejši in na prednejši obrtniki, kot so bili +Gomišček Franc, + Doljak Ivan lastnik strojne mizarske delavnice, + Žerjcl Alojz, + Perko Stefan, + Komel Andrej, + Poberaj Jožef ter Bašin Janez in Jug Stefan, na posvetovanjih in tajnih sejah, ki so se večile skrivaj, zamislili ustanoviti združenje, ki naj bi skrbelo za skupno prodajo mizarskih izdelkov ter mizarjem dobavljalo material direktno od proizvajalca, istočasno usposabljal mladi kader, se udeleževalo raznih razstav in s tem skušalo postaviti spet na noge solkanskega mizarja, ki je pod pritiskom porajajočega se fašizma počasi izumiral.

Stvar ni bila tako enostavna v tistih časih, ki so takšne in podobne organizacije bile v protislovju s fašistično ideologijo, ki je vladala takrat v Italiji in še posebno so bile takšne organizacije dvomljive v kraju z narodom, ki je bil popolnoma slovenski in nasprotujoč fašistični ideji, ki ga je hotela prisilno raznaroditi.

Ker so pa takrat italijanski oblastniki, ki so se tiste čase že začeli posluževati solkanskih mizarjev, da so jim opremili njihova stanovanja, videli v teh ljudeh prave strokovnjake mojstre, so jim na večkratne prošnje le dovolili, da

si lahko v Solkanu ustanovijo svojo matično organizacijo s centralnim skladiščem za pohištvo, ki naj se imenuje " C.A.M." / Comunita artigiana mobiglieri/, kar bi pomenilo združenje mizarских obrtnikov.

Po veliki prizadevnosti in ne majhnim trudem, ki so ga vložili za to stvar spredaj imenovani mojstri pobudniki te ustanove, so le dosegli to, da se italijanske oblasti s pomočjo advokata Boccini-ja, ki je bil takrat sekretar obrtne zbornice v Gorici in ki je pravzaprav branil interese solkanskih mizarjev - mojstrov, da so 2. maja 1932 v Solkanu otvorili združenje, katerega vodstvo sta prevzela Gomišček Franc in Doljak Ivan skupno s sodelavci, ki so tvorili iniciativni in potem upravni odbor novo ustanovljenega združenja.

Sledijo imena takratnega upravnega odbora : + Gomišček Franc, + Doljak Ivan, + Žerjal Alojz, + Poberaj Jožef, + Komel Andrej, + Perko Štefan in Bašin Janez.

Kljub temu so pa italijanski fašistični kapi podvomili v ideologijo združenih mojstrov tako, da je celo en večer, ko je zasidala na strokovnem posvetovanju skupina mlajših mizarjev sinov članov upravnega odbora / omenjamo njih imena: Gomišček Franc, Žerjal Alojz, Golob Ivo, Hlede Marjo, Batistič Franc/, v prostorih, ki so ji oblasti dovolile, pojavil neki zagrižen fašist po imenu Pucetti in tebi nič meni nič začel razmetavati strokovno literaturo in razne strokovne revije, ki so jim bile dane na razpolago ob priliki odtvoritve združenja, ter začel psovati mlade mojstre, da tu ni prostor za združevanje takšnih ljudi kot so oni.

Še isto leto je Gomišček Franc, ki je zelo veliko žrtvoval za solkansko obrt, bil postavljen pred veliko zahtevo italijanske oblasti, kajti zahtevali so od njega, da mora prisiliti, da se vsaj 2/3 članov združenja vpiše v fašistično stranko ker v nasprotnem slučaju se bo moralo združenje ukiniti.

Po drugi strani so v tistem času goriški trgovci, ki so se bavili s trgovino pohištva naredili protestno noto na Rim, da se mora združenje v Solkanu ukiniti, češ, da so oni s tem gospodarsko oškodovani. V zvezi s tem je prišel iz Gorice v Solkan poznani goriški trgovec pohištva Berant, prigovarjal takratno vodstvo združenja, naj ukine prodajo pohištva ter naj solkanski mizarji samo proizvajajo, trgovino s pohištvom pa prevzame on v svoje roke. To se mu pa ni posrečilo.

Da je združenje mizarских obrtnikov obstalo, moramo veliko zahvaliti takratnim vodilnim /organom/ obrtnikom, ki kljub pritisku niso klonili in advokatu Boccini-ju, po rodu Furlan, ki je močno branil interese solkanskih mizarjev, kateri so iz te bitke izšli zmagoslavno, v srcu potrditi ker so morali

ako so hoteli obstati privoliti na vpis v stranko. Samo ta gospodarska sankcija jih je prisilila, da so klonili, seveda tu je igral vlogo sam gospodarski obstoj.

Od vsega začetka se je združenje udeleževalo vseh takratnih razstav, ki so bile širom Italije in dostikrat zavzemale mednarodni značaj. Na vseh teh razstavah začenši od prve, ki se je vršila samo 1 leto po ustanovitvi združenja to je leta 1933 v Milanu in je bila mednarodnega značaja, je združenje prejelo za razstavljenno pohištvo prvo nagrado, diplomu z zlato medaljo. Sledile so vsakoletne razstave v Milanu, Florenci, Faenci, Padovi, Gorici, itd. v Ljubljani na razstavi, ki je bila za časa italijanske okupacije. Na vseh teh razstavah je združenje sodelovalo in na njih prejelo prve ali druge diplome, to pomeni, da so takratni člani združenja bili res vestni svojemu poklicu ter izvrševali zelo kvaliteten delo.

Združenje je poslovalo na približno enak način kot posluje danes nabavno prodajna zadruga. Člani so imeli v združenju svoje centralno skladišče za pohištvo združeno s trgovino in skladišča za oskrbovanje materiala svojih članov.

Pok. Gomišček Franc je ostal na vodstvu združenja do leta 1940. Takrat ga je bolezen prisilila, da je moral odstopiti in njegovo mesto je prevzel njegov sin mizarjski mojster Gomišček Franc. Takrat je bila Italija v vojni in mizarjski člani združenja so, razen nekaterih pravstarih, bili vsi po raznih vojnih enotah ali v izgnanstvu. Po italijanski kapitulaciji leta 1943 se je mnogo obrtnikov, ki so se takrat vrnili iz porušene italijanske vojske, vključilo in sodelovalo v osvobodilni fronti. Nekateri so odšli v partizane, drugi so bili odgnani v Nemčijo, od koder se nekateri niso več vrnili. Po drugi svetovni vojni, ko so se preživeli mizarji spet vrnili na svoje domove v svoj rojstni kraj, so začeli spet organizirati združenja in so 1. septembra 1945 izvolili nov upravni odbor, za predsednika katerega je bil imenovan + Poberaj Jožef, dočim je vodstvo združenja in tajniško mesto prevzel Hlede Marjo. Še v istem letu je Poberaj odstopil samovoljno predsedniško mesto, katero je prevzel Zavrtanik Drago.

Na prvih volitvah, ki so se vršile po ustanovnem občnem zboru je bil izvoljen za predsednika Hlede Marjo za tajnika pa Zavrtanik Drago, ki je bil obenem uslužbenec združenja do priključitve k FLRJ, to je do 15. septembra leta 1947. Hlede Marjo je dalje vodil poslovanje združenja, katero je želo zelo velike uspehe in priznanje. Skrbelo je za dvig kvalitete pohištva in za strokovno usposabljanje svojih članov, ustvarilo si je več lastnih katalogov z originalnimi slikami takrat najmodernejšega pohištva, ki so ga izdelovali člani

združenja. Naročeno je bilo na vso strokovno literaturo domačega in tujega izvora, sedaj je vezana v knjige, ki predstavljajo precejšnjo vrednost z bogato izbiro pohištva.

Združenje je poslovalo pod vodstvom Hlede Marja neprekinjeno do leta 1948. Leta 1947 pa si je združenje nabavilo najmodernejše stroje za obdelavo lesa, za nabavo katerih gre v glavnem zahvala Hlede Mariju, ki je z vsem svojim imetjem jamčil pri prevzemu strojev, ki takrat še niso bili v celoti izplačani.

Leta 1948 se je pripravljala ustanovitev sedaj obstoječe obrtno mizarске nabavno-prodajne zadruge ZOJ. Inicijator in predsednik pripravljalnega odbora je bil + Perko Štefan neutrudljivi bорец za obstoj solkanskega mizarstva, člani pripravljalnega odbora so bili: Bašin Zdravko, Leban Oskar, Srebrnič Alojz, Batistič Franc, Markič Avgust in Jug Vladimir. Ob ustanovitvi zadruge, kateri je predsedoval +Perko Štefan je tajniško mesto prevzel Bašin Zdravko. Isti čas je precej mizarских obrtnikov zapustilo svoje delavnice in se vključilo v novo zgrajeno tovarno pohištva "Edvard Kardelj" v Novi Gorici. S temi obrtniki, ki so se vključili v tovarno pohištva, je dobila tovarna svojo osnovo, to se pravi svoj strokovni usposobljeni kader, saj večina teh obrtnikov zavzema danes vodilna mesta.

Zadruga posluje od tedaj neprenehoma, je v tesni povezavi s tovarno pohištva sedaj "Nova Gorica" v Novi Gorici kajti od časa do časa se kaže potreba, da je tako sodelovanje neobhodno potrebno tako zadrugi kot tovarni sami.

Ob ustanovitvi je zadruga štela 29 članov, katerih število se je potem vedno večalo. Hitro po ustanovitvi je prvi predsednik + Perko Štefan hudo zbolel, na njegovo mesto je prišel meseca julija 1949 Hlede Marjo, ki je bil do takrat uslužben še vedno pri Združenju mizarjev, ki je bilo v likvidaciji.

V službo personala zadruge je prišla tudi blagajničarka Zavrtanik Dragica, ki je bila v službi združenja od leta 1945 knjigovodsko mesto je prevzel Živec Marjo, ki je bil od priključitve slovenskega Primorja k FNRJ, uslužbenec pri združenju, tajniško mesto pa je obdržal Bašin Zdravko. Še isto leto je upravni odbor zadruge na svoji seji sklenil, da se Perko Štefanu podeli mesto "častnoga predsednika" zadruge kot priznanje za njegovo neumorno delo za obstoj obrtništva v Solkanu.

Da je zadruga v Solkanu neobhodno potrebna, nam dokazujejo podatki iz prejšnjih let. Razvidno je, da če bi se mizarски obrtniki ne združevali, bi bila danes v Solkanu mizarска obrt verjetno že pozabljena.

Zadruga združuje danes v točno enoto vse solkanske mizarске obrtnike, jih usklablja in skrbi za pravilno razdeljevanje

materiala, skrbi za prodajo izdelkov svojih članov ter izvršuje dela po želji. Vzgaja svoje člane v prave obrtnike, se udeležuje raznih razstav, na katerih žanje uspehe.

Prvi povojni uspehi zadruga so razvidni s tem, da je na II. republiški razstavi v Ljubljani prejela diplomo s srebrno medaljo in prav tako na letošnji gospodarski razstavi v Ljubljani. Izdelki naših delavnic so v ponos solkanskemu in lahko rečemo jugoslovanskemu obrtniku, kajti tudi danes izvažamo naše pohištvo potom Slovenija Les - Ljubljana razne evropske in izven evropske dežele. Ponosni smo tudi na to, da so ravno člani naše zadruga in to Žerjal Alojz, Bratina Virgil, Gomišček Stefan in Srebrnič Janez s pomočjo najboljših risbarjev Jugoslavije izdelali delavno sobo za našega vrhovnega komandanta in voditelja tov. Tita.

Zadruga združuje danes 46 obrtnikov, ki v njihovih skromnih delavnicah zaposlujejo iz leta v leto od 100 do 110 ljudi, vzgajajo mlad kader, kateri se po večini po izučeni vajenški dobi vključijo v tovarno pohištva.

Perko Oliva - 4.b

Osnovna šola Solkan

Solkan je ena najstarejših vasi na Goriškem. Omenjejo ga prvič v letu 1001. Takrat je tu stal grad. Seveda ni od tega gradu ostalo ničesar. Imamo pa danes v Solkanu še en grad na Soški cesti na Goriščeku. Grad pa ni mnogo pomemben, nastal je kasneje, v njem so prebivali manj pomembni graščaki. Danes je grad na pol porušen, kar je posledica obeh svetovnih vojn.

O tem gradu ve le malo kdo kaj več povedati. Pomembna je pa najnovejša zgodovina tega gradu. Tu so po prvi svetovni vojni imeli solkanski mizarji komunisti svojo zadrugo in sedež komunistične organizacije, ki jo je vodil narodni heroj Jože Srebrnič. Več zgodovine in zanimivosti pa vedo ljudje o gradu, na katerega nas spominja le še ime "Zagrad", kjer stoji naša osnovna šola. O gradu pa ni več sledu. O graščakah,

ki so v tem gradu bivali je ostala zanimiva zgodba o zlobnem graščaku Pilgrimu. Na tega graščaka nas posebno spominja povest "Češnja", ki jo je napisal Franco Bevk.

V povesti opisuje nekega dečka, katoremu je graščak ubil očeta, ko je na graščakovem posestvu nabiral češnje za svojo siroto.

Oblak Edi - III.a raz.

KAKO SO

SOLKANCİ TLAČANILI

KAKO SO SOLKANCİ TLAČANILI

Na Lijaku so goriški grofje imeli velik dvor. Pod dvor so spadali razni kmečki grundi, a tudi zemlja, ki je zemljiški gospod ni oddajal v obdelavo kmotom, marveč jo je, kot tako imenovano "gospodarsko zemljo", zadržal zase, jo upravljal neposredno, dejali bi "v lastni režiji". Vendar je bilo potrebno opravljati razna poljska dela tudi na taki zemlji. V ta namen je zemljiški gospod pritegnil na delo svoje podložne kmote. Ti so, kot pravimo, opravljali fevdalcu tlaško delo ali tlako. Tlako na travnikih okoli današnje Ajševice in pod Lokami so opravljali ljudje iz Solkana, Stvani (danes Kromberg) in Grgarja. Solkanci so grabili in vozili seno s travnika, imenovanega "Ključnica", vozili pa tudi seno s travnika pod Lokami v kraju, imenovanem "na cesti", ki so na njem sicer kosili Grgarci. Poleg tega se je širil travnik, ki so ga bili dolžni kositi in seno z njega zvoziti ljudje iz Strani.

Preko Lijaka je vodila pot iz Gorice v Šempas. Pot proti Lijaku, v smeri tega mostu, so bili zadolženi popravljati Solkanci.

V neposredni sosesčini Lijaka se razprostira gozd z imenom Panovec. Za lovske posle in vožnje lesa v Panovec in iz njega so bili s tlaškim delom zadolženi kmetije nekaterih sosednjih vasi, tako ljudje iz Solkana in Ravnice. Solkanci, kdor je imel za to primerno živino, so pa morali vsake kvatre peljati iz Panovca po en voz lesa.

Ko so se kmetije iz goriških vasi na Lijaku in v Panovcu shajali in tamkaj opravljali na opisani način svoje tlaško delo, jih je bilo treba prehranjevati. Za to je skrbela gospoška. Solkanci so za grabljenje travnika Ključnika pod

Lokami in za vožnjo s tega travnika prejemale skupaj orno vina, vsak pa 2 hlebca kruha, njihovi sosede iz Strani pa za košnjo in vožnjo s travnika " na cesti na gornjem Lijaku skupaj orno vina, vsak pa 5 hlebecev kruha. Orna je merila okrog 100 litrov vina. Podobne oskrbe v kruhu in pijači so bili dolžni tudi tisti, ki so bili dolžni graditi na Lijaku most in voziti les iz Panovca.

To še ni bila vsa njihova tlaka. Morali so kositi in grabiti tudi izven Lijaka, voziti ali nositi seno in les, dajati desetinsko žito in les ter vozne dajatve v Gorico; morali so opravljati delo v vinogradih, sekati les v gozdovih, hoditi na lov, popravljati goriški grad, most preko Soče in razna pota in stražiti mesto in grad.

Polog davka v denarju so morali dajati še blago: žito, razne domače živali, vino, meso, jajca, sir itd.

Komel Ivan -V.b.raz.

SOLKANSKI JEZ

Solkanski jezik je služil kot napajališče za vodo, ki je pogajala stroje v mlinu in v papirnici. Danes vidimo še ostanke zgradb, v katerih sta bila mlin in papirnica. Porušene so bile v prvi svetovni vojni.

Lastnik vsega tega je bil Italijan Odon Lenassi. Ta je imel v Solkanu svojo hišo, kjer je danes uredništvo Primorskih novic in postaja ljudske milice. Lenassi je bil prvi lastnik avtomobila v Solkanu, to je bilo pred prvo svetovno vojno. Imel je svojega šoferja, s katerim sta večkrat potovala na Dunaj.

Papirnica " Na jezcu " je bila zelo veliko podjetje. Stroje so pogajale turbine. Med drugo svetovno vojno so solkanski pionirji, ki jih je vodil Andrej Štrukelj, izvršili na tem mestu razne akcije. Fašistom in Nemcem so kradli orožje, medtem, ko so se ti kopali. Orožje so nato izročili partizanom.

Tod mimo je vodila partizanska kurirska pot, ki je povezovala Brda, Vipavsko dolino in Trnovski gozd. Pot je vodila dvesto metrov pod jezo, kjer je Soča nizka in zelo lahko prehodna. Danes razpalajoče žilovje rušijo in ga rabijo kot gradbeni

material za gradnjo novih hiš.

Pri rušenju so lani našli še eno turbino.

Turistično društvo jo nameravalo tukaj zgraditi zabavališče za Solkance.

Teh načrtov ni moglo uresničiti, ker poteka v neposredni bližini državna meja.

Sedej Marinka - IV.a raz.

PAPIRNICI V SOLKANU

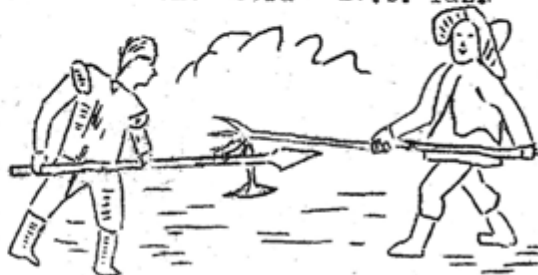
Jer je bil zgrajen pred sto leti. Tam je stal majhen mlin. V začetku so v njem mleli samo koruzo. V Solkan je prišel Lenagsi. Stanoval je na "majarišču". To je domače ime za kraj, kjer je danes sedež Ljudske milice. Mož je začel obdelovati zemljo. Našel je zaklad. Skrili so ga v zemljo francoski vojaki. Mož je obogatel. Najprej si je kupil "majarišče", to zemljišče je bilo last nekih Majarjev. Kupil je mlin in začel popravljati in večati jez. Delo je vodil Marjan Korsič. Popravili so mlin, da so lahko mleli tudi pšenico. Poleg mlina je bila žaga, majhna elektrarna in tovarna papirja. V tovarni papirja je bilo zaposlenih mnogo ljudi. Delali so tam Solkančci, Grgarci in Kromberžani. Bilo jih je približno 500 do 600. Tovarna papirja ni imela sušilnic. Sušili so na tleh. V papirnici so delali: Avgusta Korsič, Žefa Perko, Andrej Jug in mnogi drugi, ki so že pomrli. Delali so 12 ur dnevno. Imeli so tri stroje in dva velika kotla.

Med prvo svetovno vojno je avstrijska vojska vse uničila (9.8.1916). Po prvi svetovni vojni niso mlina obnovili in tudi ne tovarne papirja.

Ostale so samo ruševine jeza. Čez Sočo so koli in kamenje, ki še sedaj zastavljajo vodo. Soča teče skozi majhen prostor naprej.

Bone Petra - IV.b. raz.

Puntarji
v
SOLKANU

Leta 1713 so se tolminski kmetje uprli deželnemu glavarju.

Zahtevali so izpustitev zaprtih kmetov in stare pravice. Ob pohodu na Gorico so se puntarji ustavili na solkanskem pokopališču v cerkvi sv. Roka, da počakajo še one iz Banjske planote, iz Brd in drugih gorskih krajev. Ker jih dolgo ni bilo so poslali nekaj bojevnikov klicat zamudnike po vaseh.

Medtem sta prijezdila iz Gorice tolminski grof Coronini in baron Arzon. Začudila sta se, ko sta zagledala upornike in jim svetovala, naj se vrnejo domov. Ker se na njum poziv niso hoteli uporniki raziti, sta se obrnila in se vrnila v Gorico. Kmalu nato je prijezdil deželni sodnik in glavar z malo četo obrambovcev in mušketirjev. Ker se uporniki na ponovni poziv niso hoteli raziti, sta ukazala streljati nanje. Med padlimi je bil tudi Gradnikov oče. Nekaj kmetov so ulovili in odpeljali v Gorico. Ta žalostni dogodek se je odigral na našem solkanskem pokopališču.

Medtem se je iz vsch vasi zbralo mnogo upornikov, pri solkanskem pokopališču, od tam pa so odšli pod vodstvom mladega Ivana Gradnika v Gorico.

Glavar je voditelje upornikov jezen poslušal, ko so zahtevali, da mora izpustiti iz ječe vse kmete, ki jih je zaprl Bandel, kakor tudi one, ki so bili ujeti v Solkanu. Ni jih uslušal, zato so uporniki razbili Bandeljevo hišo. Popoldne so se vrnili na grad, takrat je glavar ugodil njihovim zahtevam in pustil jetnike na svobodo.

Vojska se je vrnila v Tolmin s klici " Stara pravda, Kral Matjaž!"

Medtem je grof v Gorici dobil vojaško pomoč. V Solkanu je bilo kakih 200 Hrvatov, ki so popivali in čakali boj. Gradnik je sklenil, da bo zbral upornike in premagal vojake.

Izdajalec pa je pripeljal vojake do Kanala, kjer se je Gradnik zadrževal. V kratkem boju so Gradnika premagali in ga odgnali v ječo, katera je bila kmalu polna voditeljev upornikov.

Lepo pomladanskega jutra so ujetnike o'glavili na Travniku.

Tako se je žalostno končalo upanje v zmago stare pravde.

PRVA SVETOVNA

Jakin Elica IV. a

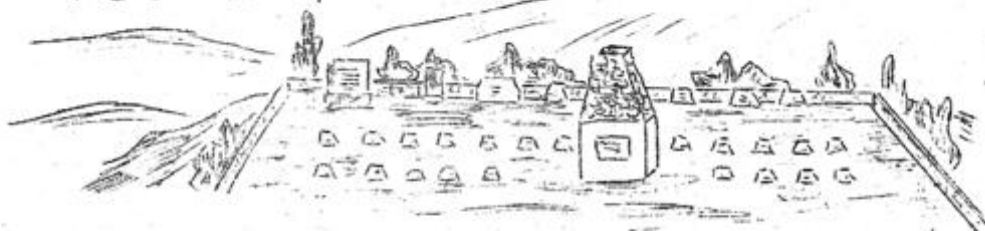
VOJNA

se bili za Gorico. Avstrija se je bila proti Rusiji in Srbiji, pozneje še proti Italiji. Italijani so zavzeli pozneje Gorico in Solkan. Dve leti so se bili v Gorici in Solkanu, potem so se umaknili v Italijo do reke Pjave, kjer so se bili, dokler ni Avstrija propadla. Na našo zemljo in hiše so metali bombe in drugo nevarno strelivo. Niso hoteli kloniti sovražniku. Bilo je mnogo nesreč. Nekoga dne je France Gomišček orač z živino. Z njim sta bila dva otroka, ki sta gnala živino. Italijani so z letalom prišli nad Solkan in vrgli bombo, ki je padla na plug in vsi so smrtno zadeti obležali. Na mestu je vse razneslo, le pokojnega Franca ni ubilo do smrti. Nesli so ga v bolnico, a je po dveh urah podlegel. Solkan je bil skoraj do tal porušen. Italijani so prišli čez Sočo v Solkan in Gorico. Avstrijci, ki so se morali umakniti, so vrgli v zrak železniški most. Cel Solkan se je takrat stresel. Vsi ljudje in vojaki so se morali takrat umakniti. Vse so pustili doma, s seboj so nosli le kar so imeli na sebi. Imeli so topove v Pevni na drugi strani Soče in pri nas na železniški postaji v Solkanu. ponoči in podnevi so Avstrijci streljali na Italijanske vojake, Italijani pa na avstrijske. Tudi moj stari oče je bil na postaji pri topovih. Nekoga dne so Italijani streljali naše topove. Moj stari oče je zapasil izvidnico v zvoniku cerkve in takoj začel streljati s topom proti izvidnici. Prvo granato, ki jo je izstrelil, je šla čez cerkev. Druga je zadela zvonik in ga razstrelila. Vse kar je bilo v zvoniku se je razbilo. Oficir, ki je takrat gledal z daljnogledom, je videl, da so ravno takrat bili pri kosilu. Ko so ustrelili, je avstrijski oficir rekel: "Dober tek vam želim!". Italijani so streljali na naše kraje, a avstrijski vojaki so vse udrtine sproti zasuli z zemljo. Italijani so zjutraj prišli gledat z letalom, a niso ničesar videli ker so naši takoj vse zasuli z zemljo in potresli nanjo razno zelenjavo.

Jug Marta -IV.razred b

VOJAŠKO POKOPALIŠČE

V Solkanu na bregu Soče ob železniškem mostu in domačem pokopališču je vojaško pokopališče. To pokopališče je bilo urejeno po 1. svetovni vojni. V naših krajih je bilo težko bojno polje, zato je padlo veliko vojakov na Šabotinu, na

Skačnici, na Katarini in na Gabrijelu. Leta 1916 so postavili spomenik na avstrijskem vojaškem pokopališču. Prinesli so velikega bronastega orla, ki bi moral biti na vrhu spomenika.

V ofenzivi avgusta 1916, ko so Italijani zasedli Solkan in Gorico, so prenehali z delom spomenika. Po vojni so Italijani prinesli orla na spomenik svojim žrtvam na Kuk pri Vodica. Na spomeniku avstrijskega pokopališča je plošča, ki je še danes čitljiva. "Jaz imam prijatelja" Te besede so napisane v nemškem jeziku. Na pokopališču so tudi nagrobni spomeniki, s katerih se ne da več čitati imena padlih.

Upajmo, da se vojna ne bo več vnela in da ne bo več prelivanja krvi ter svežih grobov.

Štrosar Marijan IV.raz.-a

KAKO SO POKOPAVALI

V prvi svetovni vojni so se borili Avstrijci, Italijani, Rusi in Srbi. Med to vojno so vojaki že dobro poznali ročne granate, mine in tope in zato je bilo med to vojno veliko mrtvih in ranjenih. Zato so morali narediti vojaška pokopališča. Eno takih pokopališč je tudi pri nas v Solkanu. Leži pod današnjim pokopališčem. Avstrijski vojaki so pokopavali svoje mrtve tovariše na tak način: izkopali so jarek velik toliko koliko je bilo mrtvih vojakov in nato so položili enega poleg drugega in zakopali. Na ta način so se poslevaljali od mrtvih. Konec vojne pa so jih preložili v skupno grobnico in jim napravili spomenik. Še sedaj so kosti lepo zložene, pokopališče pa so preuredili, da lahko tujci obiskujejo staro zgodovinsko pokopališče.

Jug Maruška

SPOMENIK PRETEKLOSTI

Italija je leta 1915 napovedala vojno Avstriji. Najhujše borbe so bile okoli mesta Gorica. Solkansko prebivalstvo se je moralo zaradi prepogostih in hudih napadov preseliti v varnejše kraje. Marsikateri Solkanec je postal žrtev vojne, ker se ni pravočasno umaknil.

Bitke so pri nas trajale tri leta. Padlo je mnogo Avstrijcev in Italijanov, katere so pokopali v bližini solkanskega civilnega pokopališča.

Italijani so po vojni svoje vojake prekopali in odpeljali v skupno grobnico v Čslavje. Ostalo pa je avstrijsko vojaško pokopališče, ki je še danes ohranjeno. Zgradili so ga Čehi in Poljaki. V sredini ima zidano piramido, na katero so Avstrijci hoteli postaviti bronastega orla. Ripeljali so ga

ravio v tistih dneh, ko je Avstrija propadla, zato niso imeli Avstrijci časa, da bi ga namestili. Postavili so ga le ob piramido na kateri piše v nemškem jeziku "Jaz imam prijatelja". Na pokopališču je nad 700 nagrobnih plošč.

Orla so Italijani potem odnesli na Kuk na spomenik svojim vojakom.

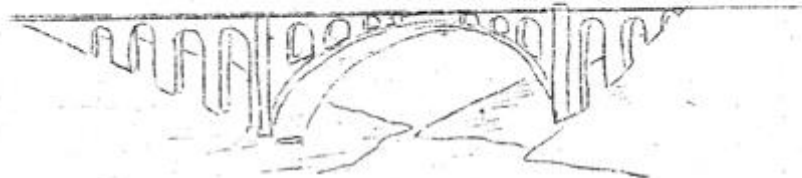
V orla je pozneje udarila strela. Tako se je narava sama maščevala nad nepoštenostjo.

V drugi svetovni vojni je bilo avstrijsko pokopališče precej razrušeno zaradi bombardiranja. Danes pa je zopet popravljen in lepo negovano kot zgodovinski spomenik preteklosti.

Med drugo svetovno vojno je pri bombardiranju mosta padla ena bomba na pokopališče in uničila en del pokopališča.

Albin Bašin IV.a arz.

Solkanski most

Solkanski most je zgradila avstrijska -ogrška monarhija. Avstrijsko ogrske države, Trst, Dunaj in Praga, za izvoz ter uvoz blaga po morju preko edine velike luke na Jadranskem morju.

Most so začeli graditi leta 1904 do 1906. Slovesni otvoritvi železniške proge je dne 15. maja 1906 prisostvoval prestolonaslednik Ferdinand, ki je bil potem umorjen leta 1914 v Sarajevu. Pred prvo svetovno vojno so prevažali po železnici ogromne količine blaga, tako je steklo po progi 48 vlakov v 24 urah.

Most je bil zgrajen iz nabrežinskega kamna, veliki čok ima 85 m razpetine ter 22 m višine. V prvi svetovni vojni z Italijo, ko se je avstrijska vojska umaknila pred Italijani od Sabotina do Kekca, so Avstrijci dne 9. avgusta 1916 v zadnjih jutranjih urah pognali most v zrak, na njem je bila četa italijanskih vojakov.

V mesecu oktobru 1917 so Avstrijci potisnili Italijane do roke Piave, takoj v decembru 1917 so začeli most popravljati ker pa je bila sila, da most v kratkem času zopet postavijo za dovoz čet in opreme na fronto, so napravili železno konstrukcijo, katera je bila v par mesecih gotova.

Prvega maja leta 1918 je bil most zgrajen, tako so lahko po železnici dovažali čete in opremo na fronto k reki Piavi. Železna konstrukcija pa je bila bolj šibka, most se je pod težo vlaka upogibal.

Vlak je vozil čez most z brzino 2 km na urno, zato je prva uprava italijanske železnice začela leta 1926 zidati zopet obok iz nabrežinskega kamna, obok so sezidali na da bi zavstavili promet.

V drugi svetovni vojni je bil most tudi dvakrat bombardiran od ameriških vojnih letal. Največje bombardiranje je bilo 3.1.1945 leta; takrat je bil tudi zadet, ali ni bil porušen pač pa samo poškodovan, poškodbe je popravila jugoslovanska državna železnica.

Popravila je izvršilo podjetje "SGP Gorica" Nova Gorica od leta 1954 do 1955 tako, da zdaj lahko obratuje železnica zopet normalno.

Komjane Alba - IIIa raz.

KAKO JE BILO
V SOLKANU
POD ITALIJO

Pod Italijo se je Solkan imenoval Salcano. V tem času so pri nas zelo zatirali slovenski jezik. Prepovedali so govoriti slovensko, poitalijančevali so slovenska imena in priimke. Glavna ulica se je imenovala "Via Monte santo". Prvomajska se je imenovala "Via Officine" Šolska "Via Silicana", partizanska "Via Brigata Pascara" na čagi je Vojkova "Via Trapani", Mizararska "Via s. Anna", "Via Brigata Etna" pot na Breg.

Med 2. svetovno vojno je bilo pokopališče tudi ponekod porušeno. Porušili so ga takrat, ko so bombardirali most. Na pokopališču je bila cerkva Sv. Roka in kapela. Porušena je bila, ker je ni nobeden popravil, so jo do tal podrli. Kjer je bila nekoč kapela, je danes spomenik padlim borcem. Pod pokopališčem je bilo in je še danes avstrijsko pokopališče.

Pred drugo svetovno vojno je bil v Solkanu občinski urad. Ko se je pričela vojna, so občino premestili v Gorico. Potem ni bilo nobenega urada več v Solkanu. Kjer je bila prej občina je bila potem obrtna in osnovna šola.

V Solkanu je bilo mnogo trgovin jestvin. Bile so tri tobakarne in ena trgovina tekstila in galanterije. V času vojne so prodajali samo na nakaznice. V Solkanu je bilo šest podjetij. Bile so tri žage, apnenica, majhna železarna in podjetje CAM (komunita artigiana mobili) v italijanščini ZMO je pa po slovensko.

V Solkanu je bilo mnogo gostiln. Gostilna je bila pri Čadežu, pri Droču in drugod.

Italijanski učitelji so učili slovenske otroke v šolah v italijanskem jeziku. Pri nas so bile šole v poslopju sedanje šole, bivše občine, postaje LM, in v stavbi v ulici IX. Korpusa št. 11. Pod Italijo so se Solkanci učili slovensko skrivaj doma.

Vrtec je bil kjer je sedaj. Imenoval se je azilo infantile. Takrat je bil vrtec brezplačno. V vrtcu so bili večinoma italijanski otroci in italijanske negovalke.

Skalnica se je imenovala Monte Santo, Sabotin - Sabotino (Monte S. Valentino); Škabrijel - San Gabriele, Kekec Santa Katarina, Kuk - monte Cucco, Sv. Mark - San Marco in Kalvarija.

Soča se je imenovala Iconzo in Vipava Vipacco.

Pod Italijo so bili carabinieri in gvardia municipale. V Solkanu je bila vojašnica samo nasproti današnje trgovine Droga steklo.

Takrat so se ljudje največ bavili z mizarstvom in poljedelstvom. Bili so krojači, trgovci in delali so v železarni in apnenici.

Železnica je bila tam, kjer je danes. Postaja se je imenovala stazione Monte Santo. Avtobusna postaja je bila v Gorici. Imenovala se je Libi. Avtobus je vozil iz Gorice do trga v Solkanu, zadnja leta pa do Žičnice. Partizani so dali pod žičnico dinamit in šla je v zrak. Partizani so vrgli žičnico v zrak zato, ker so Nemci imeli postojanko na Skalnici. Žičnica se je imenovala funivia.

V avgustu leta 1944 so prvič bombardirali solkanski most. Jeseni so italijanski delavci nemške organizacije TOD popravljali most. Nekega dne, ob 14 uri popoldne, ko so delavci bili na delu, je ameriški zrakoplov ponovno spustil nekaj bomb na most, a ga ni zadel. Delavci so vsi prestrašeni pritekli v vas. Tisti dan niso šli več delat. Žrtev pa ni bilo zato, ker so bombe padle v Sočo.

Zavrtanik Mirjam -V.b.razred

Vzpenjača

VZPENJAČA

Vzpenjačo na Sv. Goro (Skalnico) so začeli graditi meseca marca 1939 leta. Gradilo jo je podjetje E. Mattivoli iz Gorice, investitor pa je bila delniška družba Ribl. Ker je ves strojni material in žice dobavila Nemčija, je bil glavni projektant Nemec Franc Grandliger. Meseca avgusta 1940 leta so žičnico izročili prometu in prevažala je potnike iz Solkana na Skalnico. Proga je bila dolga 1985 m. V sredini je imela cementni opornik. Nosilne vrvi so bile jeklene, vsaka vrv je tehtala 45000 kg. Žičnica je imela dve kabini, ki sta vozili v obe smeri. V vsaki kabini je bilo prostora za 25 ljudi. Proga je prevozila v petih minutah.

Na mesec septembra leta 1943 so jo naši partizani sežgali. Sedajna postaja v Solkanu je danes preurejena v stanovanjsko hišo.

Cukjati Aleš -II.B. raz.

PARTIZANI SO UNIČILI ŽIČNICO

Med drugo svetovno vojno je avtoprevozniško podjetje Ribl iz Gorice zgradilo vzpenjačo, 1940 leta, ki je prevažala ljudi na Skalnico. Vzpenjača je vozila do 12 ljudi naenkrat.

Vožnja je bila zelo prijetna. Videla je lep razgled. Turist je hitro prispel iz Solkana na Skalnico.

Iz Gorice do vzpenjače v Solkanu je vozil avtobus redno vsako uro. Posebno ob nedeljah in praznikih, je bilo vse polno turistov, ki niso hoteli zamuditi lepega razgleda na Goriško.

Vzpenjača je vozila tudi v času vojne, vendar je po prihodu Nemcev služila samo za prevoz vojakov, hrane in municije, ker so Nemci iz tega položaja hudo ovirali partizansko gibanje.

Partizani so napadli postojanko in razrušili vzpenjačo, ki je služila samo Nemcom.

Od vzpenjače je ostalo samo steber sredi Skalnice in temelji na Skalnici, dočim je bila odhodna postaja v Solkamu preurejena za stanovanje.

Humar Vanda

KLEMENT JUG PLANINEC

Dr. Klement Jug se je rodil 19. novembra 1898 v Žabjem kraju pri Lončevih. Največji del svojega življenja pa je prebil v hiši, na kateri je sedaj spominska plošča.

Bil je najmlajši od šestih otrok. Prve tri razrede ljudske šole je obiskoval v Solkamu, tretji in četrti razred v "Šolskem domu" v Gorici, peti pa v "Gregorčičevem domu", da bi se priučil nemščini. Zjutraj je hodil peš v Gorico in se vračal zvečer. Kosil je z nekaterimi tovariši pri Fieglu na Travniku. Po kosilu so se igrali na igrišču ob Kormu do popoldanskega pouka. Z denarjem, prihranjenim pri kosilu, so si nabavili v družbi nogometno žogo.

V družbi je bil vesel, razposajen fant. Vse skale po Sv. Katari ni, Sv. Gori in Sabotini je preplezal. Tudi plezal je rad. Nekeč je padel s procejšnje višine pred hišo, ker se mu je vlomila veja.

Bil je tankočuten. Zelo ga je bolelo, ko so mu rekli "ta mičken" ker je bil majhne rasti.

V šoli je bil pridn učence, le nemščina mu je delala težave. Leta 1910 se je vpisal v gimnazijo. Imel je srečo, da so od tistega leta dalje dobili tudi slovensko vzporednico, tako da je obiskoval slovensko srednjo šolo. V prvih dveh letih je komaj zlezal, v tretjem razredu je celo padel. V tretji gimnaziji je nekoč prof. Kenda ostro grajal mnoge, ki ne znajo niti svoje materinščine. Klementu je šlo tako k srcu, da je sklenil izboljšati red v slovenščini in od takrat je dobival prav dobro oceno.

Ko je prišel domov z nezadostno oceno, ga je čakala mati s šibo v roki. Stisnil je zobe in sklenil, da se sploh ne bo več učil. Modri oče pa je odrinil mater in ga nežno vprašal "Klement, ali hočeš še študirati? Če se boš pridno učil, ti bom kupil ...

Postal je soliden dijak. Oče mu je kupil kolo, tako da ni bil samo dober turist pač pa tudi izvrsten kolesar. Zmogel je prevoziti celo strme klance iz Solkana do Trnovega.

Četrty razred je obiskoval na realni gimnaziji na Poljanah v Ljubljani, ker je bila v Solkanu vojna črta. Leta 1917 (po šesti gimnaziji) je moral k vojakom v Tirole in v Italijo. Po vojni je nadaljeval študij v Ljubljani, tako da je leta 1919 opravil zrelostni izpit. Mati ga je komaj spoznala, ko se je vrnil domov, ker je bil izčrpan zaradi študija.

Jeseni 1919 se je vpisal na vseučilišče (filozofija in naravoslovje) v Ljubljani. Nekaj časa je javno deloval, a je bil razočaran, zato je vse opustil, tudi družbo in se posvetil izključno študiju. Vsa potrebna opravila je opravil hitro. Lase je vedno nosil čisto pristrižene, da se mu ni bilo treba česati. Jed je vedno opravil hitro. Ko je bil duševno truden, da ni mogel uspešno študirati je šel na Rožnik v Ljubljani, v Solkanu pa na Sabotin. Poleti se je včasih privoščil kopanje v Soči. Denar je porabil za nakup knjig. Ustajal je zelo zgodaj, včasih je celo ponoči vstajal in si kar v temi kaj zapisoval, da ni česa pozabil. Leta 1923, ko je pisal doktorski spis je par mesecev študiral 18 do 20 ur dnevno. Če je truden obtičal v nerешenih problemih - pa nahrbtnih na rame in hoja v planine. 27. junija 1923 je promoviral za doktorja modroslovja. Odločil se je končno za docenturo na ljudskem vseučilišču. Pripravil je v osmrtku "Etiko" v štirih knjigah, a ga je prehitela smrt. Ubil se je v Severni Triglavski steni 11. novembra 1924 pri plezanju, ko je v zapadnem delu stene iskal prehod iz Vrat na Bambergovo pot.

Ivegano kulturno dejanje Slovencev v času terorja

Pred dvajsetimi leti, 23. februarja 1941, torej dober mesec pred napadom na Jugoslavijo, so napredni Solkanci organizirali ilegalno kulturno prireditev. Na sporedu je bila burka - dvo-dejanka - z nagovorom in recitacijami. Skromen program, a za takratne razmere pomemben. Saj je že leta 1925 utihnila zadnja slovenska beseda na javnih prireditvah.

Pobudo za prireditev je dal tov. Anton Terčič, ki je prevzel tudi glavno vlogo v burki "Lažni zdravnik". V ostalih vlogah so nastopali: Angel Jakin, Jožef Drekonja, Franc Belingar ...

Colostin Vana, Jožef Komel, Darko Štucin, Marija Marušič /sedaj Grapulin/ in Danica Zavrtanik. Recitatorke sta bili Marušičeva in Bna Čišigoj /Kaštolčeva/. Scenarist in šepetalec je bil Jože Srebrnič, slikar, električar pa Jože Štucin. Za dvorano je služila mizarška delavnica na Plenčiševem trgu, ki jo je rade volje dal na razpolago v Nemčiji umrli Ivan Komel. V tej dokaj skromni dvorani se je zbralo nad 200 zavednih Slovencev, ki so napeto sledili programu. Organizatorji so nadzirali neopažen in brezšumen dohod in odhod udeležencev. V šaljivem nagovoru ob začetku predstave je napovedovalec izrekel nekaj krepkih besed fašizmu in zasužnjevalni politiki Italije, tako da so med gledalci spontano vznikli vzkliki: "Živela svobodna Primorska!", "Živela Jugoslavija!".

Ta program so po osvoboditvi leta 1946 ponovili prav isti ljudje razen padlega Angela Jakina, v Solkanu in Kromborku.

IV. B. razred

MAKS VALENTINČIČ

ŠPANSKI BOREC

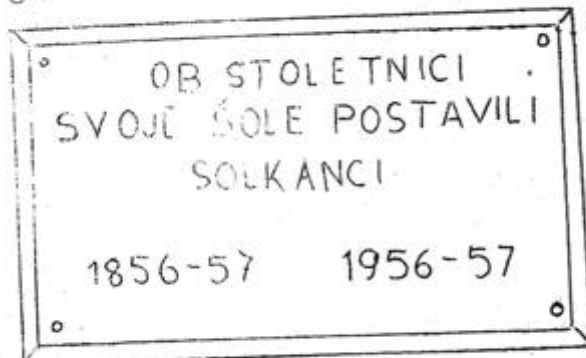
Maks Valentinčič se je rodil v Solkanu leta 1912. Učil se je pred vojno mizarstva. Še mlad se je povezal s komunistično partijo. Ostal ji je vedno zvest, tudi ko je fašizem že preganjal in razpuščal vse antifašistične organizacije. Še preden je Italija napadla Abesinijo je zaradi gospodarske krize odšel preko meje iz Italije v staro Jugoslavijo in se je zaposlil v Ljubljani. Tudi tam je ilegalno deloval v Komunistični partiji z ostalimi primorskimi ubežniki, ki so se združili v posebno mladinsko organizacijo "Mlada Soča". Ta organizacija je imela direktno zvezo s centralnima komitetoma komunistične partije Italije v Parizu in komunistične partije Jugoslavije, katere sedež je bil tisti čas na Dunaju. Valentinčič je bil leta 1932 poslan kot poseben kurir v Pariz, kjer je dobil od centralnega komiteta Italije nalogo, odpeljati komunističnega poslanca Jožefa Srebrniča v Jugoslavijo. Takrat se je Jože Srebrnič vrnil iz taborišča domov v Solkan. Valentinčič je potoval s ponarejenimi listi, žel, da Valentinčič Srebrniča ni več našel doma, ker so ga fašisti ponovno odgnali. Kmalu nato so v Ljubljani odkrili "Mlado Sočo" in aretirali njene voditelje in z njimi tudi Maksa Valentinčiča. Pred posebnim sodiščem v Beogradu je bil 1933 leta obsojen z ostalimi sorojaki na 4 leta zapora.

v zloglasni kaznilnici v Sremski Mitrovici. Tam je bila zaprta tudi večina naših sedanjih voditeljev. Kaznilnico so smatrali za univerzo komunistične partije. Po prestani 4 letni kazni, so leta 1937 Valentinčiča izgnali iz Jugoslavije.

Takrat se je vključil v mednarodno brigado, v republikanski Španiji, kjer je divjala državljanska vojna. V mednarodni brigadi je bil častnik.

Po nekaj mesecih je padel pred Madridom julija 1937 kot je vklesano na spominski plošči na njegovi rojstni hiši. V spomin na padlega borca za pravico delavskega razreda nosi njegovo ime tudi ena izmed ulic v Solkanu.

Bizjak Marija VII.A r.

Solkanska šola je bila ena prvih javnih šol na slovenskem podeželju.

Tisoče in tisoče Solkanecv je v teh sto letih vzgojila naša šola. Tisočem je posredovala osnovno znanje pisanja, čitanja in računanja, tisočem je pa tudi vlila v srce ljubezen do rodne grude, ljubezen do materinega jezika in ponos, da so Slovenci. Če je ravno Solkan predstavljal nepremagljivo trdnjavo zemljelačnemu tujcu, da rabimo pesnikov izraz, je to prvenstveno zasluga te naše šole. In če imena nekaterih Solkanecv blestijo danes v socialno - politični in kulturni zgodovini slovenskega naroda, je to zasluga prav te šole, ki jim je še kot majhnim šolarčkom vlila znanje, ter jim vdahnila ljubezen do sočloveka in do domovine.

Skoraj 20 let je fašizem zastrupljal duše naših otrok - ni jih zastruplil. Ko je prišel čas, so se klicu domovine odzvali vsi do zadnjega. Tako globoko je naša šola vcepila že njihovim staršem v srce čut socialne pravičnosti in ljubezen do rodne grude, da je bil ves napor fašizma zaman.

Pa začnimo od kraja in sezimo nazaj v zgodovino. Do konca prve svetovne vojne je bil Solkan in cela Slovenija sestavni del Avstro-Ogrske monarhije in kot tak povržen njenim zakonom ter politiki in muham njenih vladarjev.

Javno politiko se je v Avstriji pojavila komaj pod vladavino Marije Terezijske. Njen solani sistem je bil v skladu s splošno politiko Habsburžev in je pomenil penembovanje. Ustanavljale so se sicer javne, državne šole namreč tedanjih samostanskih in cerkvenih, a bile so - nemške. V teh šolah so učili samo nemško, ker se hoteli iz vseh p danikov avstro - ogrske monarhije napraviti Nemci. Resničnih Nemcev je pa v monarhiji bilo razmeroma malo. V te šole otroci zaradi nemškega pritiska niso radi zahajali, in če so se le toliko, da so se naučili brati in pisati. Šolanje namreč ni bilo obvezno.

Neobveznost šolanja in nemški učni jezik sta bila tudi glavna vzroka zapostalosti Slovencev ob koncu osemnajstega in v začetku devetnajstega stoletja. Ne smemo pa pozabiti, da so številni rodoljubi prostovoljno poučevali mladino v takoimenovanih nedeljskih šolah v materinskem jeziku in jo naučili brati in pisati.

Položaj šolstva se je bistveno izpremenil za časa Napoleona, ko so bile ustanovljene "Ilirske province". V "Ilirskih provincah" je bilo uvedeno obvezno šolanje v materinem jeziku. S padcem Napoleona so pa po borih nekaj let delovanja prenehale "provincie" in z njimi šole v materinem jeziku. Po dunajskem kongresu 1815 leta so hoteli vladajoči fevdalni krogi uničiti pri ljudeh vse Evrope spomin na francosko revolucijo. Izvajali so zato težak pritisk, ki ga je občutil slovenski narod tako v gospodarskem kakor tudi v kulturnem in političnem pogledu. Šolstvo na Slovenskem je bilo poginano zopet v prejšnji tir.

Tako je ostalo do leta 1848 do revolucionarnega leta, ki je s svojimi naprednimi idejami vplivalo na miselnost slovenskega človeka. Slovenec se je zavedel svoje nerednosti in svojega jezika. Zato je bilo tudi vse delovanje takratnih slovenskih voditeljev usmerjeno na izgradnjo slovenskega knjižnega jezika, kateremu so zahtevali enako mesto v šolah in v uradih.

Slovinci so zahtevali slovenske šole, slovenske učbenike in slovenske učitelje. Avstrija je morala, čeprav nerada, ugoditi zahtevam svojih narodov in med njimi tudi Slovincem.

Pritisk penembovanja se je zmanjšal, ni pa odnehal. Saj so v mestnih nižjih in srednjih šolah še poučevali po nemško in ni slovenski jezik mogel doseči enakopravnosti. Pač pa so se slovenske šole ustanovljale na vasch. Vendar so tudi te, ne prav velike koncesije bila zagrizena Nemcem in Nemškutarjem preveč. Začeli so ustanavljati polzasebne šole društva "Schulvereine". Takšno Šulveranjsko šolo smo imeli za časa Avstrije na sedanji Prvomajski cesti.

Na nas Gorišane in še bolj na Istrane so pritiskali še italijanski šovinistični jrogi z "Lega Nazionale", ki je gradila šole na debelo; v Solkanu si pa le ni upala ...

Prve poskuse šolstva v slovenskem jeziku zagledimo v našem kraju leta 1843, ko je župnik peric Filip, rodoljub, eden izmed prvih naročnikov Bleiweisovih "Novic" prišel poučevati otroke. Leta 1847. srečamo Gasperja Werniga/kronika ga imenuje "Cooperatore" e "maestro"/, ki je bil prvi učitelj na Solkanski šoli, na kateri pa pouk še ni bil obvezen. Redno ljudsko šolo, na kateri se je vsa radno poučevalo v slovenskem jeziku, je Solkan dobil komaj leta 1857. Žal imamo iz te dobe le malo podatkov. Učitelji, ki so na naši šoli poučevali, so bili zavedni rodoljubi, ki niso skrbeli le za šolsko izobrazbo ljudstva, temveč so delali na kulturno-prosvetnem dvigu naše vasi in bili ljudem svetovalci v najrazličnejših opravilih. Ko je prišel v Solkan leta 1872 učiteljevati Tomaž Jug, se je v največji meri pokazala napredna vloga učiteljev. Tomaž Jug je bil med ljudstvom zelo cenjen in spoštovan, več let je vršil delo občinskega tajnika in bil predsednik Solkanske čitalnice, katere devetdesetletnico nastanka smo praznovali 14. julija 1957 leta. V 40. letih svojega službovanja je nadučitelj JUG Tomaž vzgojil celo generacijo Solkansev.

Marsikdo od starejših prebivalcev se ga gotovo še spominja. Kakor je iz letnih poročil razvidno, je bila solkanska šola v začetku enorazrednica z dvema učiteljema, ker je pa število učencev iz leta v leto naraščalo, je prešla v trirazredno in je leta 1897 štela 4 učne moči. Poučevali so sledeči učitelji: Jug Tomaž, Mozetič Adela, Jug Amalija in Doljak Kristina, ki je umrla 1960. leta, hči Matije Doljaka, slovenskega rodoljuba in prvega predsednika solkanske čitalnice.

V šol. letu 1910/11 imamo v Solkanu že 5 razredno šolo. V tem letu se je ustanovila tudi nadaljevalna šola in strokovna šola - delavnica za mizarje, ki jo je vodil učitelj Bajt Franc. Število učiteljev se dvigne v šol. letu 1912/13 na šest. Učiteljski zbor sestavljajo sledeči učitelji: Bajt Franc, Bajt Zora, Doljak Kristina, Jug Ana, Stritar Albin in Zorn Emil. Sledečega smo pokopali par dni pred stoletnico šole.

V dobi pred prvo svetovno vojno je igral posebno vlogo v kulturnem življenju Solkana upokojeni učitelj Jožef Grebrnič, ki je sicer poučeval v Čepovanu, a je prav, da se ga spomnimo. Vodil je čitalniški pevski zbor in uvažal solkanske kmetovalce v smotrno kmečko gospodarstvo. Zavedni učitelj je umrl leta 1926, potem ko je okusil italijansko internacijo.

Plodno delo solkanske osnovne šole je prekinila prva svetovna vojna. Šolsko poslopje je bilo porušeno, učenci in učitelji so odšli v begunstvo... in ko so se vrnili, je spadal Solkan v okvir tiste države, s katere eksponenti se je boril dolga stoletja in proti katerih grabežljivosti je branil vsako ped svoje zemlje.

Italija je v začetku svojega vlaganja še dovolila pouk v domačem jeziku. Šola je domovala v zasilnih prostorih. Imela je v letu 1923 šest učnih moči, vodja šole je bil Zorn Emil. Narasčajoči vpliv fašizma v Italiji je pa zaviral vsaj razvoj osnovnih šol v Slovenskem Primorju. Saj so bili njegovi raznarodovalni politiki ravno šole največji trn v peti in ko je 1.10.1923 izdal fašistični minister Gentili svoj odlok o delni odpravi slovenskega jezika v vsch šolah, smo morali se samo pričakovati najhujšega. Ne samo, da protesti našega tiska in poslancev! takrat smo imeli še oboje / niso zalegli ničesar; fašizem je šel dalje in 22.11.1925 je isti Gentili izdal ukaz, da mora slovenski jezik iz šol popolnoma izginiti. Kot vse ostale šole na Primorskem, posebej tudi Solkanska šola italijanska, slovenske učitelje izselijo v Italijo, na njih mesta postavijo Italijane, ki sploh pojma nimajo o slovenskem jeziku. Da bi bila bolj italijanska, so solkansko šolo imenovali "Leonardo da Vinci-ju".

Mislimo, da je pravilno, da boudarimo, da se stara Jugoslavija za nas ni potegnila, kar bi bila morala storiti. Mi smo pričakovali več.

Fašizem je skušal slovensko narodno zavest nadomestiti z italijansko, socialni čut s fašističnim. V tem cilju so je odvijali vsa njegova vzgoja. In ko je prvim žrtvam nasilno nataknil uniformo "Balille" je bil p epričan, da mu je tavgvoja uspela. Kako mu je uspela, je pa naša mladina pokazala takrat, ko je do zadnjega, orožja sposobnega, ošla v partizane.

Fašizem ni vedel, da je poleg njegove uradne šole še druga šola, v kateri se poučuje v materinem jeziku. To šola je bilo v Solkanu toliko, kolikor je bilo hišnih številčk...

Zatiranje našega jezika in politični pritisk na otroke in njihove roditelje je trajal do leta 1943, do zloma fašizma in Italije.

Šolsko leto 1943/44 se je že pričelo v materinem jeziku. Ker se je pa prav v tistem času pojavil na Goriškem Nemcev okupiranih področij, med katere je deloma spadal tudi Solkan, belogardizem in je obstojala nevarnost, da bi šole prevzeli belogardisti, je solkanski NOO to šolo prepovedal. Šola je uradno prenehala, v resnici se je pa zakonspirirala in zavedni mladi solkanski učitelji, tov. Marica Belingar - Namutova, in Anica Kancler Hojakova, so po raznih bunkerjih poučevale otroke v materinem jeziku in v duhu narodne revolucije, tov. Bogdana Franko - Saksida je vodila pa večerno šolo. Vsi tri so imele dekret Slovenskega Narodno osvobodilnega sveta. Referent za šolstvo pri NOO je bila tov. Mila Oblokarjeva, šola samo je pa vodil roditeljski svet, iz katerega je izšel sodanji šolski odbor.

1. maja 1945, težko pričakovani dan zmage nad okupatorjem, je spraval tudi našo šolo iz bunkerjev v lepo pomladno jutro ozarjeno od sonca svobe.

Solkanski učitelji so dobro poznali nalogo, ki jih je čakala v osvobojeni vasi in takoj pričeli prirejati za solkansko mladino tečajne knjižnega slovenskega jezika. Šolsko poslopje, ki je bilo zaradi vojnih dogodkov poškodovano, je bilo zasilno popravljeno in v šolskem letu 1945/46 je pričela šola ponovno redno delovati, po 20 letih zatiranja se je zopet oglasila slovenska beseda po šolskih razredih. V tem letu je šola delovala pod okriljem prosvetnega odseka PNOO za Slovensko Primorje, vodja šole je bil učitelj Emil Žern. Že v naslednjem šolskem letu je pa šola prišla zopet pod tujo oblast: pod nadzorstvom Zvezniške vojaške uprave takratne cone A.

Komaj ob svojem 90 rojstnem dnevu, ob priključitvi Solkana k FRLJ v letu 1947, si je solkanska šola oddahnila. Danes praznuje 100 letnico prerojena in sveža, ter vzgaja pravnuke onih, ki jih je vzgajala pred sto leti. Solkanska šola izpolnjuje celoti pričakovanja, ki jih družba stavi vanjo, pri čemer ji je v temeljno oporo organ družbenega upravljanja, šolski odbor, ki je najboljši v okraju in vodi šolsko politiko po smernicah sveta za šolstvo pri Oblo.

V teku svojega obstoja je solkanska šola vzgojila rodove poštenih, socialno orientiranih, napredno mislečih in narodno zavestnih ljudi s primernim znanjem. Vzgojila nam je dobre delavce, kmete in obrtnike, ki so s svojim delom in izdelki nesli v svet sloves našega starega Solkana. Pa tudi onim, ki so se dalje izobraževali - in teh ni bilo malo: učiteljev, profesorjev, zdravnikov, tehnikov itd. - je solkanska šola dala solidno podlago za nadaljni študij.

Morda ne bo odveč še spomnimo nekaterih vidnejših osebnosti, ki jim je, majhnim solkarčkom, solkanska šola bila prvi vzgojitelj.

Prodvsem našega velikega rojaka, najbolj markantno solkansko osebnost, narodnega heroja Jožeta Srebrnič, neuklonljivega borca za pravice zatiranih in izkoriščenih, ki je v borbi za pravice svojega naroda žrtvoval tudi svoje življenje.

Dalje dr. Klementa Juga, filozofa, alpinista in največjega slovenskega planinskega ideologa, ki je prvim Solkancom govoril o Darvinu in njegovem nauku; brata Kalina Boris in Zdenko, znamenita kiparja, ki sta s svojimi deli zaslovela daleč izven svoje domovine. Svojemu rojstnemu kraju je Boris Kalin poklonil spomenik padlim borcem;

Milana Klemenčiča, akademskega slikarja in pionirja slovenskega lutkarstva;

Dr. Riharda Juga sina nadučitelja Tonaža, znanega zdravnika in prvega slovenskega urologa ter

prof. Josipa Makuca, priznanega kemika in izumitelja.

Polag naštetih vidnih osebnosti, ki so izšli iz solkanske šole, so morda tudi drugi znameniti Solkanci prejšnjih stoletij dobili prvi osnovni pouk v eni ali drugi obliki v samem Solkanu; mislimo tu predvsem M.A. Plenčiča, epidemologa evropskega formata na dunajski univerzi ter Andreja Kemela - Sočebrana, pisca vojaških učbenikov in slovenske slovenice za vojsko.

Končno, pa ne nazadnje, se spomnimo vseh učencev te šole, ki so dali svoje življenje v NOB.

Mislim, da je naša dolžnost, da damo vse priznanje in zahvalo vsakemu učenemu osebju te šole, ki je v materinem jeziku in socialnem duhu vzgajalo našo mladino, pa naj bo še aktivno, upokojeno ali že pokojno.

Naši Soli pa želim, da bi vzgojila še veliko rodov dobrih, poštenih in zavedenih državljanov, ki bodo v šoli pridobljeno znanje uporabili za materialni in kulturni dvig naše socialistične družbe. Bodi solkanska šola trden branik zapačne meje naše lepe Jugoslavije, bodi obenem tudi kulturna vez z brati okraj nje in sejalce socialistične misli v svetu.

Dr. Franc Marušič

KEKEC

Naš Novo Gorico ne dviga grič Katerina. Na vrhu je stala cerkev, ki pa je bila v zadnji vojni močno poškodovana. Njena obnovitev se ni več izplačala, zato so ruševine odstranili, prostor pa izravnali. Praviijo, da je za gričem bil nekoč tudi grad, da so se tamkaj vršile viteške igre, ki so jim pravili turnirji.

Z vrha griča je krasen pogled na Vipavsko dolino. Prav pod gričem je lep razgled na Novo in staro Gorico. Ob robu teh mest na se vije modur tok naše bistro Soče. V ozadju so briški griči z lepimi vasicami in rodovitnimi vinogradi, daleč od Kalvarije leži Furlanska ravnina. Če je dan prav jasen, se opazi v daljavi bleščeče morje.

Prav ta krasota je planinskemu društvu navdihnila misel, da bi tu postavili kočo. Gor naj bi prihajali ljubitelji narave. Tu naj bi uživali krasen razgled, se okrepčali in se tako vselagla srca vračali k vsakdanjemu delu. Misel ni bila slaba. Najprej so za silo popravili staro pot, nekak klanec, ki vodi iz doline proti vrhu griča. Nato so na vrhu izravnali prostor in postavili leseno kočo. Bila je majhna, a lična in v njej je bila poskrbljena postrežba s sladko kapljico in primernim prigrizkom. Začeli so prihajati prvi izletniki: Solkanci in Novogoričani. Ob krasnem razgledu in pri ružnem vitcu so se jim srca razveselila. Postali so veseli in šaljivi. Nekdo se je ob razgledu na grmovje pod seboj spomnil na mladinsko pripovedko "Kekec", ki tako lepo opisuje poganega dečka, ki je premagal krutega Bedanca. Naša kočica je kot Kekec, je rekel šaljivi izletnik in smeh veselo družbe je odmeval na vse strani. Kekec, Kekec, so vsi ponavljali in kočica je dobila ime. Ime se je razširilo vsopovsod in danes vsakdo ve, kje je pri Kekcu.

Ob lepih nedeljskih popoldnevih so po popravljenem klanecu, po strmih stozah in tudi kar čez vinograde lasili številni izletniki namenjeni h "Kekcu". Kmalu je kočica postala pretesna. Čolo avtomobilov so se začeli vzpenjati po nasilni poti tako, da prostor pred kočjo in v njej ni več zadoščal vsem gostom. Kekec se je začel širiti, začel je rasti in se razvil v lep hotel. Na njegovem prhočelju se ponaša dečko Kekec z orlovim peresom za klobukom. Šaljivo gleda na številne goste in na lepo urejen prostor pred hotelom. Prihajali so peš, s kolesi, z vospami, z motorji, z avtomobili od vsopovsod, da so tu navžijejo krasote narave. Niso samo domačini. So iz raznih republik naše Jugoslavije, a mnogi so prišli iz sosednjih držav Italije, iz Gorice, Trsta in od drugod. Marsikdo ostane v koči kar čez noč. Šaj je preskrbljeno s prenočišči in z vsemi ugodnostmi. Popravili so gesto, ki ne ovira vožnje na grič. Ob njej, so postavili klopi, kamor sedeš, da se odpočiješ in prisluhneš slavnemu švrgolenju, ki ti čeni na uho, iz gostega grmovja.

Ponosno gleda Kekec z vrha griča v širne daljave. Sonce ga čez dan žari s svojimi žarki. Njega prvoga pozdravlja v zgodnjih jutranjih urah. A, ko na večer zahaja tam daleč za morjem, mi še enkrat pošlje svoje zadnje poljube. Tedaj se prismoje blede luna in zvezdice zablaste ter ljubko gledajo sem doli z višav, kot, da bi hoteli reči: "Lepo, res lepo je tu pri tebi Kekci!" In Kekec jim prijazno odgovarja. Dolgo v noč jim odgovarja. Prižgal je svoje močene rumenobarvne električne žarnice. Lepo razsvetljuje vrhunec griča. Svoj svet pošiljajo daleč, daleč v daljavo. In meščani se na ulicah ustavljajo, zrejo tja gor v te krasne luči in si med seboj šepetajo "Tam gori je Kekec. Tam gori je res lepo, tja pojdemo v nedeljo!" Migljajo lučke, trepeče njih svet kot bi se ustnice Kekca premikale in govorile: "Pridite, dobrodošli boste vsi, Kekec nas bo vesel. Postopet vas bom z vsem, da boste zadovoljni z vašim izletom. Pričakujem vas in, zatorej - navsedenje!"

Trpin Alonka - 2. raz.

Koko smo začeli

V letih 1926 in 1927 je italijanska fašistična oblast razpustila vse politične in kulturne prosvetne organizacije, tako da so primorski Slovenci ostali brez kakršnega koli vodstva. 6. aprila 1924 so bilo zadnje parlamentarne volitve. Na listi komunistične stranke sta bila izvoljena Jože Srebrnič in Gennari, katerima so dali glaseve slovenski in italijanski delavci.

Zo leta 1941 so bili na Goriškem prvi sestanki OF. Med aktivisti, ki so se prav posebno izkazali za delo OF, sta bila tudi Anton Sirok iz Kromberka in Alojz Jug iz Solkana. Veliko sestankov OF so imeli v Kromberku. Jug Alojz iz Solkana je bil na konferenci na Skalnici, / Sv. Gorica / 6. aprila 1942, med delegati iz raznih krajev Primorske. Na konferenci so se pogovorili in sprejeli sklep za bodoče delo.

Delo se je potem širilo, pritisk okupatorjev je postajal še močnejši.

Zavrtnik Nova -6.B.raz.

Komaj 23 let je minilo od prve svetovne vojne, ko se je vnela druga svetovna vojna. Ta vojna je bila vsa drugačna, ni bilo bojnih polj, fronta ni bila določena na gotovem mestu, boji so bili povsod. Nikjer ni bilo ravnega zavetišča. Partizani so se morali skrivati v gozdovih. Amerikanci in Angloži pa so jim pomagali z letali tako, da so bombardirali pomembne mostove in glavne železniške postaje. Tako, je bil prizadet tudi Solkan. Na enem koncu je železniška postaja, na drugem pa velik most. Skozi Solkan teče pomembna proga Nemčija - Avstrija do Jadranskega morja. Cilj na te objekte ni bil vedno točen, zato so bile prizadete tudi stanovanjske hiše. Tudi naša hiša v ulici 13. Korpusa je bila zadeta v času bombardiranja. Nevarnost, da so letala v bližini, so naznanjali s sireni. 5.4.1945

leta so se ob alarmu moji domači v naglici razšli. Stari oče je s kolesom tekol proti Katarini. Mama in babica sta tekli proti Sodi. Teta pa se je zatokla v najbližje skrivališče pod mostom, v kanal, ki so ga takrat uporabljali kot zaklonišče. Ravno tisti dan je bila naša hiša razbita; k sreči so se razšli, zato ni bilo žrtev.

V Solkanu je bilo precej hiš porušeni. Pokopališče je bilo razdejano. Del mosta je bil tudi razbit vendar ga niso mogli porušiti do tal, ker leži v prozki dolini med Sebotinom in Skalnico. Sovražniki so bombardirali naš kraj še 1943 leta in taki napadi so trajali do 1. maja 1945, dokler ni bila Goriška osvobodjena.

Strosar Marijan 4.A.-raz.

NARODNI HEROJ JOŽE SREBRNIČ

Jože Srebrnič se je rodil 28. februarja 1884 v Solkanu. Njegov oče je bil mizarški mojster. Ljudsko šolo je obiskoval v Solkanu, leta 1896 je vstopil v gimnazijo v Gorico. Leta 1905 je maturiral in se še istega leta vpisal v častniško šolo. Ker je bil član socialno demokratične stranke, ni mogel biti oficir avstrijske vojske. Odklonil je čin poročnika in postal navaden

vojak. Leta 1908 se je vpisal na univerzo v Gracu na jurustično fakulteto. Oče mu pa ni mogel več pomagati, ker so bili takrat nizarji v gospodarski krizi. Prosil je razne bogataše za posojilo, a ker mu ni nihče pomagal ni uspel postati doktor prava, kot je želel. Moral se je vrniti domov in se lotiti nizarstva. Bil je skromen. Ni popival in ni kadil. V obrti pa ni vztrajal, raje se je posvetil kmetijstvu in sadjereji, ker je ljubil prirodo in svoj rojstni kraj. Bil je izrođen plavač in vztrajen hribolasec. Če ni delal, je pa bral.

Solkanci so ga zelo visoko cenili in so bili ponosni nanj. Vedeli so, da je zelo sposoben, vendar preprost in vsakemu dostopen. Govoril je z vsemi in jim dajal nasvete. V socialno demokratični stranki in v delavsko izobraževalnem društvu si je pridobil zaupanje delavcev. Vsi so ga radi imeli in so mu pravili "naš študent", nato "naš jurist" ali "Jože jurist".

Med I. svetovno vojno je bil poklican pod orožje. Odpeljali so ga v Ljubljano, od tam pa so ga poslali na fronto kot navadnega vojaka. Avstrijska policija ga je nadzorovala, zato so postavili vohane, ki so ga zasledovali. Postal je ruski ujetnik skupaj s 23 prijatelji. V Rusiji je dočkal veliko oktobersko revolucijo leta 1917. Celo pomagal je revolucionarjem. Šele marca 1919 se je vrnil iz Rusije v Trst, od tam v rodni Solkan. Nastanil se je pri bratu Ivanu; ker je bil njegov dom porušen. Počasi pa je obnovil dom, vrt, sadovnjak in vinograd. Zopet je začel obdelovati zemljo z vso ljubeznijo. Zopet je začel obdelovati zemljo in učil ljudi o oktoberski revoluciji. Širil je časopis "Delo", v katerega je stalno dopisoval. Organiziral je potujočo knjižnico, čitalnico, pevske zborove in dramatične krožke. Bil je pravi komunist, zato je postal eden glavnih voditeljev komunističnega gibanja na Primorskem. Fašisti so ga kmalu začeli preganjati. Vočkrat so ga čakali, da bi ga natepli. Parkrat so celo prišli na dom, da bi ga odvedli s seboj, pa ga niso našli. Policija ga je stalno zasledovala, da je vedela za vsak njegov korak. A Srebrnič je bil vesolega znašaja, zato je fašiste vočkrat potegnil za nos, nato se jim je smejal v post. Včasih je po ulici ali po cesti tako hitel, da so policisti kar sopli za njim. Kakšenkoli si je v svoji hudomušnosti zamislil, da bi bilo pametno "potegniti" fašiste na visok hrib ali na strmo skalo.

Leta 1926 so ga fašisti aretirali in obsodili na 5 let konfinacije na otokih, nato je bil med konfinacije obsojen še zaradi komunistične propagande. Leta 1932 so ga za kratek čas izpustili na svobodo. 6.9.1932 so ga zopet aretirali in obsodili ponovno za pet let. Vrnil pa se je šele leta 1939, a ker so ga fašisti stalno zasledovali, je zbežal v Ljubljano v Jugoslavijo. Tam so ga zaprli in takoj izročili fašistom v zapor v Postojno, nato v Trst, v Gorico in v konfinacijo. Šele ob razpadu Italije se je vrnil domov, a oktobra 1943 je bil že med partizani.

Kot partizan se je odločil, da pojde v Brda in v Dolenjsko Slovenijo. Pot je bila zelo nevarna preko toliminskih strmin in grap med številnimi zasedami. Bil pa je vedno vsem za vzgled. Ni dovolil, da bi mu tovariši nosili nahrbtnik, čeprav je bil utrujen. Tudi v Brdih so ga ljudje poznali kot velikega borca za pravico in za svobodo Slovencev. Ko so zvedeli, da bo Srebrnič govoril, se je zbralo več tisoč ljudi iz Brd in Dolenjske Slovenije, da bi ga poslušali. Ko se je vračal proti domu, je bil tak nalič, da ni bilo mogoče misliti, da bi kdo prebrodil Sočo ponoči. Med partizani, ki so bili z njim, so bili tudi taki, ki niso znali plavati. Toda Srebrnič je moral na noko važno konferenco in je hotel priti čez Sočo za vsako ceno. Zvedeli so, da je blizu Anhovega gumijasti čoln., s katerim bi se prepeljali čez Sočo. Nad brogom je pripovedoval, koliko potapljaških ljudi je že rešil. V temi so se vsadili v čoln trije tovariši, četrti pa je bil Srebrnič - vsi sami dobri plavci. Toda preden so dosegli drugi breg, so tovariši, ki so ostali še onstran broga, začuli krik, takej nato pa je bilo vse tiho. Čoln je bil privezan z vrvjo. Potegnili so ga nazaj in opazili, da je bil obrnjen. V temi niso opazili ničesar drugega. Prepričani so bili, da so se vsi rešili. Šele dva dni kasneje so izvedeli, da so fašisti potegnili iz vode truplo tov. Srebrniča in ostalih tovarišev. Soča, ki jo je tako ljubil, je postala njegov grob.

Primorska je izgubila velikega borca.

Gumijasti čoln hranijo v muzeju na Kromberku.

V šoli smo zbrali mnogo slik, narodnega heroja Jožeta Srebrniča, tako da smo boljše spoznali njegovo življenje. Imamo tudi sliko o njegovem pogrebu. Zanimiva udeložba ljudi pri pogrebu pa je zgovorna priča, kako je bil ljubljen.

Naš odred nosi ime po njem, ki nam je svetel vzgled. Želimo hoditi po njegovi poti in tako najlepšo počastiti njegov spomin.

Bomhardiranje Solkanskega mesta

Vsakemu popotniku, ki se pelje po Soški dolini, se pogled ustavi ob velikem enobočnem mostu, ki se dviga tik pred Solkanom. Vzpenja se nad krasno gorke reko Sočo, na katero smo ponosni vsi prebivalci Goriške. Ejena lepa zelenomodra, barva osvežujoče vpliva na solkansko okolico.

Prvi solkanski most je bil dograjen 1906 leta ko so otvorili prekoalpsko železnico Dunaj - Trst ter je bil za tiste čase najdržnejši in največji iz kamna zidani obok na svetu.

Vas časa prve svetovne vojne je bil zastražen. Ko je potekala avstrijsko - italijanska fronta od maja 1915 do avgusta 1916 ...

po grobnem Sabotinu, je Avstrijcem dobro služil kot prevozna pot iz Solkana do vseh postojank na desnem bregu Soče. Italijani so ga vedno obstreljevali, da bi ovirali prehode po njem. V zimi 1915 - 1916 leva so ga tri točno zaman obstreljevali z najtežje artilerije in sicer ponoči. Vendar je ostal glavni obok ves čas nepoškodovan (zadet je bil le enkrat v spodnji del stebra nabrežnega mostišča, ki je bil za dno popravljen). Most so Avstrijci sami razstrelili ko so se umikali - izpraznili Gorico ob italijanski ofenzivi 9. avgusta 1916.

Spomladi 1916 leta, ko se je fronta pomaknila do reke Piave so zgradili Avstrijci zasilni most iz železnih travers.

Zasilni most so uporabljali še 9 let, dokler niso začeli Italijani s gradnjo sedanjega kamnitega mostu. Po dveh letih napor-noga dela so ga izročili prometu avgusta 1927 leta.

V drugi svetovni vojni so tudi Italijani zastražili most, o čemer še sedaj priča ostanki njihovih bunkerjev. Po kapitu-laciji Italije, to je 11. septembra 1943, so p opustili most Nemcem, ki so prišli vzdolž proge po Soški dolini.

Nekaj dni so ten, ko se je razplamcela od Solkana do Krasa junaška borba ojačenih partizanskih odinac z novim okupatorjem- Nemcem v "Goriški fronti" so začele padati na solkanski most tudi partizanske granate. Borba je trajala več kot 14 dni. Med nemškimi vojaki na mostu je bilo tudi nekaj mrtvih. Komandant partizanske artilerije je bil kapetan Jože Bašin iz Solkana, ki so ga pozneje Nemci usmrtili kot takega na goriškem gradu. Zavzeli so se prvič pojavili s svojimi bombniki nad solkanskim mostom 29. avgusta 1944 in sicer okrog 12 ure dopoldan. Pri-le-teli so s južne strani. Mostu pri tem napadu niso zadeli, vendar so močno poškodovali pokopališče in nekaj hiš na Goriščem. Dna bomba pa je priletela vso naselje in eksplozirala na njivi v spodnjem koncu današnje Partizanske ulice. Sledilo je še več napadov vodno iz iste smeri.

Eden najhujših napadov "osiren na število bombnikov, kakor tudi po številu odvrženih bomb, je bil 4. decembra 1944 leta. Vršil so ga v zraku. Dva avion je vrgel rdečo signalno raketo in desetino razsvetljevalnih teles. Ta napad je trajal pred Drekonjevo hišo v Solški ulici dve žrtvi: Angela Jakina -mla-dince iz Drekonj in mladinka Slavko Marušič. Tretji napad pa je bil 3.1.1945. 22. februarja 1945 so ga izvršili počnovci. V četrtem napadu so istočasno bombardirali tudi železniško posta-jo. Tedaj je bila v današnji Partizanski ulici porušena Prijeno-va, po današnje Kardinova hiša, v bližini mostu pa je začeli tri delavce iz Partizije, ki so morali Nemcem graditi utrdbo. Zadnji napad je bil 15. marca 1945 počnovci.

Iz tega vidimo kakšni neposredni nevarnosti je bil zaradi mostu izpostavljen Solkan in je res izredno žalostno, da ni bilo več žrtvi, Solkan sam pa spremenjen v ruševine.

Bolinger Katjuša

Bombardiranje

Strašna noč je bila v Solkani 3. januarja 1945 leta. Takozvana "Arbeiter Kompanir" delavska četa mladih in starih Slovencev, ki so bili pod nemškim nadzorstvom, so stanovali v poslopju naše osnovne šole. Pozne v noč je skozi okna šolskega poslopja sijala luč, ki jo je opazilo zavezniško letalo. Z raketami so bombniki nočno osvetlili teren in iskali cilj misleč, da je to poslopje nemška kasarna. Prva bomba je padla na vrt v bližini šole. Za njo dva nista eksplodirali, nato je silovita eksplozija pretrgala ozračje. Okna bližnjih hiš so se z žvenkotom razletela, vrata so se odtrgala s točajev, marsikje so je vdrla streha. Zavinova hiša v solski ulici pa je pod ruševinami skrila težko ranjeno in dva mrtva. Mrtva sta bila Angel Jakin in Hedvika Grapulin, ki sta se umaknila ob alarmu s ceste in stopila k omenjenim. Angel Jakin je bil takoj mrtov Hedvika Grapulin je umrla ponoči. Ranjeni so bili Tonče Jakin v kolono, gospodar Drekonja Janez in stari Drekonja, ki je 3 leta kasneje umrl zaradi starosti in za posledicami bombardiranja. Ubita je bila ona krava, poslopje pa uničeno.

Sedaj je hiša obnovljena, a težki spomini so ostali.

Jakin Elisa IV.a

Pripovedoval izi je...

Ko so naše kraje zasedli fašisti, se je naše ljudstvo uprlo in napadlo sovražnika z namenom, da osvobodi ljubljeno domovino. Našim partizanom so pomagali tudi pionirji, ki so škodovali okupatorju z raznimi sabotažnimi akcijami. Tovarš Andrej Stukolj je pripovedoval, kako pogumni so bili takratni solkanški pionirji.

Bilo je leta 1943. Sonce je že izginilo za griče na zahodu. Poslednji žarki so zlatili krove črves. Ko se je zmračilo, smo se zbrali pod košato hriško. Zvedeli smo, da imajo fašisti na klanec prikolico, nateverjeno s sodi bencina, ki so ga rabili za napad na partizane. Razporedili smo se. Tovarša sta šla stražit na klanec, da bi me opozorila, če bi se bližala nevarnost. Medtem sem preskočil plod bližnjega sadovnjaka, prišel pod trtami do jarka in stekel pod prikolico, ki ni bila zastreljena. Takoj sem se lotil dela. Iz žepa sem potegnil mino in minsko vrstico. Vse to sem založil skamenjem ter prižgal. Skočil sem v jarek in dal znamenje tovarišema, da sem delo opravil. Ko

sno so vsi trije znašli med trtami, je prišel mimo italijanski karabiner. Pod prikolico je zagledal mino in jo takoj odstranil. Posrečilo se mu je, da je preprečil eksplozijo. Ko smo to zaznali, smo se spogledali in vsi nejevolni zaradi neuspešne akcije ostali pod hruško. Na desni strani sadovnjaka je bila gostilna. Priplazili smo se do okna in videli istega karabinerja, kako se je behal, da je preprečil tako veliko škodo, ki bi jo povzročila mina. Poslovili smo se in odšli domov. Ko je mesec posijal izza oblakov, sem bil že v postelji. Bil sem vesel, čeprav ta akcija ni uspela, saj ni bila ne prva, ne zadnja.

Pavlin Otokar - 7. raz.

Mladinska organizacija v SOLKANU med vojno

V Solkanu so septembra 1942 leta organizirali mladinsko organizacijo. Organiziral jo je Ludvik Slokar. Zbral je osem mladink. Imeli so volitve in so izvolili predsednika, tajnika in ostale člane. Predsednik mladine je vodil razne sestanke in določal akcije mladinkam. Zbirati so morale hrano, zdravila, obutev in obleko. Med solkanskimi mladinkami je bila tudi Milojka Strukelj.

1943 leta je bila mladinska organizacija izdana. Aretirali so več ljudi iz Solkana. Med njimi so bile tudi članice mladine. Nekatere so odpeljali v "Zdravščino", ostale pa v tržaške zapore. 8. septembra 1943 leta je Italija razpadla. Izpušeni so bili vsi interniranci. Po goriških ulicah so se vršile manifestacije. Italijani so odšli. Bili so veseli, da je vojna konec, a takrat se je začel boj proti Nemcem, ki so zasedli Goriško.

Partizani so spet zgrabili za orožje in odšli v gozdove.

Morali so organizirati mladino, ki je sodelovala v raznih akcijah in širila organizacijo OF.

Gabrijelčič Gabrijela VII. -

MILOJKA ŠTRUKELJ

Milojka Štrukelj se je rodila 17.3.1925 leta v Solkanu. Njena rojstna hiša stoji na Partizanski cesti. V Šolo je hodila v Gorico.

Bila je zelo marljiva. Rada je igrala na klavir. 1942 leta je postala članica organizacije "Mladi komunisti". Povezala je bila z dijaki drugih krajev Primorske in Slovenije. V njenih vaseh je inela več govorov. Pri Soči je s tovariši pisala letake.

Ko je hodila v sedmi razred gimnazije so jo prvič zaprli, to je novembra 1942. Zaprta je bila še dvakrat v Trontu, Gorici, v Trstu in v Rimu. Še preden je šla v zapore, je delala za partizane. Nosila je partizanom orožje in obloko. Nekega dne je nosla čez blok suknje za partizane. Na bloku je bil neki Kozak. Rekel je, da jo bodo preiskali. Milojka mu je zapela o točno rusko pesem. Kozak so jo razjokali in jo pustili čez blok. Tako je lahko nosla partizanom obloko.

Njena mama jo pokazala sobo, v kateri je Milojka sprejela oficirje in podoficirje prve partizanske patrolje.

Nekoč so partizani pustili v hiši torbo bomb. To so zapažili Kozaki. Vsak dan so stražili hišo, toda Milojke niso ujeli.

Hodila je na sestanke, ki jih je sama organizirala in vodila. V neki noči je nosla jugoslovansko zastavo na trg pred kavarno v Solkanu in jo tam obesila. Koso prišli italijanski alpinci, so jo videli kako vihra. Prepričani, da so prišli v Solkan partizani so povzročili tako paniko, da samo sebe so streljali. Milojka je drhala po vaseh važne govore. Iz zaporov je prišla 20.9.1943. Takoj nato so jo klicali v partijsko Šolo. Ko je padel njen bratranec Miloš, je šla na njegov grob. Nato se je vrnila v Šolo. Tisti dan so imeli pouk popoldan. Med poukom so Nemci napadli Šolo. Izdalo jih je 30 izdajalcev, ki so se delali za dobre partizane. Razpoznavali so se med seboj tako, da so metali denar in ga lovili. Milojka je pritekla iz Šole in bežala v hrib. Nemci so streljali iz zvonika in jo ranili v nogo, da ni mogla več bežati. Nato je prišel Nemec in jo zabodel. Padla je 27.1.1944 leta.

Spominsko ploščo so postavili na njeno rojstno hišo 11.11. 1951 leta, kjer sedaj še žive njeni starši.

Reje Leon - IV. B.raz.

47 BORCEV

Takole je opisala Kosmač Severina, učenka II. razreda gimnazije najstrašnejši dogodek v Cerkljenem to je borbo v kateri je padla naša r. jakinja Milojka Štrukelj.

Izmed tisoč dogodkov, ki se so dogajali po naši izmučeni domovini, bom vpisala onoga najstrašnejših, kateri se je dogodil v moji vasi dno 27. januarja 1945 leta.

Bilo je svetlo in jasno jutro, sneg se je lesketal kot bi bil posijan s samimi biscri.

Mama ni je odrezala kos kruha in mi ga dala v torbico, a ker še ni bila osma ura, sem vzela v roke čitanko in sem se začela učiti.

Čez nekaj časa pa zaslišim oddaljeno rogljanje strojnico; nisem se zganila "Bandit, bandit" .Jož, takrat ne pa odnese s stola. "Mama, Nemci!" "Ne boji nujna saj niso padli iz oblakov!"

A ko sva pogledali skozi okno, ni je verjela. Prišlo se je divje klanje. Nemci so bili kot obsedeni. Borba je trajala dve uri . Jaz se nisem upala približati se oknu. Hodila sem iz sobe v sobo in molila in ne vem še kaj vse sem delala v tistih groznih trenutkih. Šlo ko se je malo umirilo, sem šla k oknu. Mislila sem, da sanjam. Nemci so v divjem diru bežali po glavni cesti proti Želiru. Naši so jim bili za potami. Z vseh večjih hribov so je vsula toča svinčenih bomb, topovi so grmeli, da je bilo veselje nam, a Nemcem v strah in tropot.

Počasi se je vse umirilo. Hiše so se nekako probudile. Šla sem ven, sročala sem še drugo, s katerimi sem šla malo pogledat, najprej skozi vas. Groza nam je bila, ko smo videli kje kakšno žrtv. Prijateljice so mi povedali o desetih, dvajsetih žrtvah, vsa sem se tresla. Uvidela sem, da je boljše, če grem domov.

Žalostna sem bila. Popoldne smo se zbrali vsi pionirji, a ne za se igrati, ampak zato, da smo hodili po vseh hišah iskat obvez in vse potrebne reči za naše uboge ranjence.

Tistega dne je nacistična drhal s svojo besnostjo ubila 47 borcev.

Vsi smo pletli vence in delali vse mogoče okraske, da se oddolžimo njihovemu žrtvovanju življenja na oltar domovine.

Sedemindeset mladih borcev je dalo življenje le v dveh urah, a koliko jih je dalo v štirih letih za našo svobodo, za priključitev Primorske k Jugoslaviji!

Vsega tega nočejo priznati špekulanti, kateri nas hočejo spet ločiti od matere Jugoslavije. Tega pa ne bomo dovolili. Pripravljeni smo še darovati življenja!

ŠTEFANIJA JUG

Štefanija Jug je bila hči mizarkega obrtnika Štefana. Rodila se je v Solkanu aprila 1922 leta, dovršila je osem razredov osnovne šole in se izučila za živiljo. Bila je resnega značaja in dobra pevka. Zelo je ljubila lovsko besedo. V srodini meseca marca 1942 leta je začela delati za partizane (pletla nogavice itd.). Organiziral jo je spomeničar Jug Alojz, ravno tako iz Solkana. Tako je začela delati Jug Štefanija. Čitala in razširjala je tudi literaturo, ki je takrat prihajala na Primorsko. Ob razpadu Italije, je zbirala vojaški material za partizane. Ob prihodu Nemcev v Solkan se je morala umakniti iz Solkana, ker so jo zasledovali in jo šla k partizanom.

Novembra 1943 so jo še videli na Trnovem, pozneje jo pa ni nihče več videl. Nevedo, kje je padla.

Megolna šola

Moja mamica je učiteljica. Poučevala je že za časa Italije in sicer v nekaterih italijanskih vaseh. Po razpadu Italije

leta 1943 se je vrnila domov v Solkan. Od septembra 1943 leta je bila nezaposlena. Oktobra istega leta so otvorili v Solkanu slovensko šolo, v kateri je poučevala tudi moja mamica. Naše oblasti so po treh tednih to šolo ukinile, ker so hoteli prevzeti oblast nad njo Nemci in domobranci. Na prošnjo nekaterih mater je moja mamica pričela poučevati tajno. Za to poučevanja so svedele tudi druge zavedne slovenske matere. Tako je število njenih učencev bilo precej veliko, okrog 30. Poučevala je v majhnem prostoru na Vojkovi cesti in sicer v hiši kjer je imela njena sestra stanovanje. Hiša je last tov. Lučovike in Helene Zavrtanik. Poučevanje s takim številom učencev se je pričelo 1. junija 1944 leta, in je trajalo približno do konca januarja leta 1945. Zaradi bombardiranja, ki je dnevno narasčalo, je opustila poučevanje v navedeni hiši in pričela poučevati na lastnem domu blizu klavnice. Tudi tukaj je postalo nevarno in je zato poučevala le malo časa. Z manjšim številom učencev je nadaljevala pouk v Ščednah pri družini Humer.

Tako je s tem nevarnim, a dobrim delom, dočakala konec vojne. Moja mamica ni samo poučevala otroke v lepem slovenskem jeziku, pripravljala jih je tudi na proslave in s tem v njih budila narodno zavest.

Nanut Darka V.a. raz.

Solkanski pionirji

Tudi solkanski pionirji so v času vojne pomagali partizanom. Pomagali so prenašati hrano, orožje, pošto in drugo, kar so partizani potrebovali.

Bašin Vesna 1.A raz.

PARTIZANI SO REŠILI SOLKANSKE PIONIRJE.

Med drugo svetovno vojno so tudi solkanski pionirji pomagali partizanom. Nesili so jim hrano, sanitetni material in razna pisma. Če jim je uspelo izmakniti kje kakšno orožje je bilo vse za partizane. Ker so fašisti vedeli, da bodo

premagani, so se razburili tudi nad solkanskimi pionirji katere so peljali onstran Soče in jih zvezali.

Rešili so jih partizani.

Boris Šavle 1.A raz.

PIONIRJI MED VOJNO

Solkanski pionirji so pomagali partizanom. Nekoč je pionir ukradel fašističnemu oficirju pištolo, ko se je kopal pri Soči. Pištolo je odnesel partizanom. Takšni so bili solkanski pionirji.

Tako je bilo trpljenje

Šinigoj Ksenija 1.A.

Jože Pahor je maja 1946 zbral v Trstu v knjižici "Tako je bilo trpljenje" spise osnovnošolske mladine, ki je pisala zgodovino naših krajev, kakor jo je takrat doživljala. Spisi niso jezikovno lepo sestavljeni, toda vsi nam jasno dokazujejo, kako so pionirji doživljali strahoto vojne. Tako so solkanski pionirji prispevali 11 spisov, ki jih dobesedno posredujemo:

DOGODKI IZ NOB

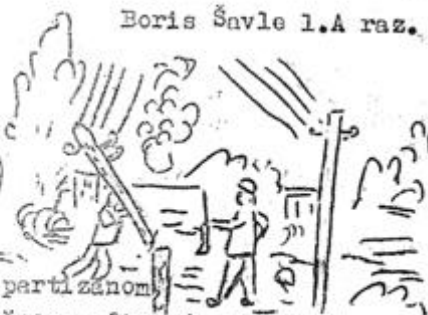
V času partizanske vojne so bili strahoviti dnevi, najbolj pa, kadar so prišli v našo vas prostovoljni fašisti, imenovani "Decima mas". Ko so prišli v Solkan, so odhajali napadati partizane. Mnogo teh vojakov je padlo, ostali pa so

premagani, so se razburili tudi nad solkanskimi pionirji katere so peljali onstran Soče in jih zvezali.

Rešili so jih partizani.

Boris Šavle 1.A raz.

PIONIRJI MED VOJNO

Solkanski pionirji so pomagali partizanom. Nekoč je pionir ukradel fašističnemu oficirju pištolo; ko se je kopal pri Soči. Pištolo je odnesel partizanom. Takšni so bili solkanski pionirji.

Tako je bilo trpljenje

Šinigoj Ksenija 1.A.

Jože Pahor je maja 1946 zbral v Trstu v knjižici "Tako je bilo trpljenje" spise osnovnošolske mladine, ki je pisala zgodovino naših krajev, kakor jo je takrat doživljala. Spisi niso jezikovno lepo sestavljeni, toda vsi nam jasno dokazujejo, kako so pionirji doživljali strahote vojne. Tako so solkanski pionirji prispevali 11 spisov, ki jih dobesedno posredujemo :

DOGODKI IZ NOB

V času partizanske vojne so bili strahoviti dnevi, najbolj pa, kadar so prišli v našo vas prostovoljni fašisti, imenovani "Decima mas". Ko so prišli v Solkan, so odhajali napadat partizane. Mnogo teh vojakov je padlo, ostali pa so

so umaknili in so prihajali s sedmimi partizani. Po dveh
šepetanju so ga ustrelili, sto metrov daleč od naše
hiše.

Ponosno so korakali po naši vasi, po glavni cesti so nosili
pršut, kokoši, kar so narežali po hribih. Kazali so to bla-
so, ker so vedeli, da imamo vsega premalo...

Najbolj smo se ustrašili, ker smo imeli doma dva kurirja.
Isti večer so prišli "črna" na izvidnico k nam v hišo. A
vse je minulo v redu, ker niso našli - nič.

Bucik Marija

MINERJI

Bilo je leta 1945. Pri nas so bili fašisti, imeli so oklopni
avto, ker so lovili ljudi po naših hribih.

Ko smo pionirji zvedeli, da imajo oklopnik, smo šli pod-
rat. Tik pred eksplozijo je neki fašist zagledal nevarnost -
in je vrstico prerezal, za nam pa spustil tri strele. Vsi smo
srečno odnesli pete, oni pa so odšli v Gorico.

Žug Ivan V.r.

BORBA

Oktobra 1944 so mi rojstno hišo požgali. Pri nas so štiri
brigade naših borcev. Sporočilo smo dobili, da prihajajo Nem-
ci z vseh strani. Ko so partizani zvedeli, so šli hitro na
položaje po hribih.

Prišli so Nemci z avtomobili in s konji. Ko so videli, da je
dosti partizanov, si niso upali več streljati, so začeli
hišo požigati.

Popoldne so se začeli umikati proti Ajdovščini.

Zvečer so se vrnili partizani. Čeprav so bili ves dan v borbi,
lačni in trudni, vendar so prišli s petjem in vriskanjem.

Slava našim borcem!

Polanc - V.r.

Z MATERJO K BRATU V RENČE

15. novembra 1945 sem šel z materjo v Renče k bratu. Ko smo prišli v Bukovico, smo morali z barko čez Vipavo. Kadar smo prišli v vas, kjer je bil brat, smo iskali brigado, kjer je bil. Tisti dan ga nismo dobili.

Drugi dan smo ga našli. Zelo sem se zabaval, ker sem videl naše hrabre borce, kako so bili veseli, ker so zadržali v vas. Tisti dan smo prenočili v Renčah.

Zjutraj priložijo Nemci v spalno sobo, kjer smo spali. Nemci vprašajo gospodarja: "Kdo so tisti, ki leže?" Gospodar odgovori, da so njegovi prijatelji. Pregledali so po omarih našli v hlev in vzeli prase. Vzeli so hišan 200 živali in odpeljali z barko čez Vipavo, oziroma je padlo v vožo, - našli so živino na kamione in odpeljali. Ko so odšli, smo se v strahu odpeljali čez in hiteli domov.

Aug Ovidio

ODHOD MOJEGA OČETA

Leta 1942 so odpeljali mojega očeta v kazniški bataljon v Italijo (Potenza). Od tam so jih odpeljali na Sicilijo pod strašno zavezniško bombardiranje. Na otoku Favinjano so morali delati. Delali so različna obrambna dela. Dosti lakote so trpeli in zamrznjeni so bili kot "uporniki, ban-lakoti". Pri vsakem bombardiranju so morali pobirati ranjene in mrtve.

Junija 1943 so se vendar izkrcali Anglosasi. Od takrat nis-mo dobili nikakega sporočila od očeta. Odpeljali so jih v severno Afriko. Tam so se organizirali vsi Slovenci in Hrvatje. Delali so vsi za Svobodno fronto. Po enem letu so prišli vsi kot dobrovoljci v domovino. Deločni so bili borbe do zmage. Po dveh letih smo dobili sporočilo od očeta.

Vsi smo bili srečni, da si je ohranil življenje.

Saksida Ada IV.r.

UPANJE

Brat Alojz je šel k vojakom. Ko je Italija propadla, se je vračal domov. Nemci so ga v Solkanu ustavili. Brez vzroka so ga postavili pred cerkvišče z drugimi nesrečnimi k zidu in ustrelili. To je bilo 18. septembra 1943 leta. Mama in oče sta zelo žalostna, tem bolj ker nič ne vemo tudi o drugem bratu, ki je odšel k partizanom. V hiši je zelo

pusto. Mama upa, da se bo vrnil vsaj Gildo.

Erzetič Milka IV.r.

PARTIZANSKO IME

17. februarja 1946 sem dobila partizansko ime. Bil je deževen dan, ko sem prejela vabilo na sestanek v Žabjem kraju. Tam so bile zbrane že druge tovarišice. Zasedle smo vsaka svoj prostor ter čakale, da se pogovorimo ter si vsaka zbere svoje partizansko ime.

Kaenkrat se s silo odprto vrata. Zagledamo našo poveljnico zelo upehano. Sporoči nam, da je nemška straža zunaj. Vse v strahu smo ostale na svojih mestih, če dihanje se nam je zdelo prglasno, da bi nas zunaj čujoči vojak na slisal.

Ostale smo mirne, dokler se ni tovarišica opogumila ter šla na cesto pogledat, ali je še straža. Vselej se vrne ter pove, da smo rešeni.

Sedaj pa hitro na delo! Glasno smo razpravljale o imenih, ki si jih bomo dale.

Izbrala sem si ime "Pepelka"

Gomišček Anica - "Pepelka" V.r.

NAŠA BORBA

Bilo je 8. septembra 1943 leta, ko je Italija razpadla. Vsi zavedni fantje in mošje so prišli za puško. Zborni mesto je bilo v naši šoli. Prva borba je bila pri solkanškem mostu. Zaradi prevelike sovražne moči so se morali umakniti v višnjo grado in tam so povzročili sovražniku težke izgube. Medtem je sovražnik pripeljal več oklopnih in motoriziranih divizij. Prišel je veliko ofenzivo in na žalost so morali naši tovariši napraviti umik v gozd. Od tam so se junaško borili do zmage. Tudi mi pionirski smo združili naše mlade moči. Imeli smo načrte akcije, nabirali smo orožje, municijo, sanitetni material, živež, denar, razdirali bunkerje in rezali telefonske žice. Bili smo za kurirje in obveščevalce.

Prišel je 1. maj 1945 leta in smo skupno z našimi borci proslavljali zaželjeno svobodo.

Skupna je bila naša borba.
Skupna je zdaj svoboda!

Kornel Avgust IV.r.

OB ČASU OKUPATORJA

7. novembra 1943 sem se napotil z mamo v gore k ožetu, ki je bil takrat pri partizanih.

Zjutraj zgodaj smo se odpravili. Mrzlo je bilo in bali smo se, da nam ne bodo Nemci in fašisti dovolili čez postojanko, ker so povsod stražili ceste in preiskali vsakega, ki je šel mimo. Fašisti so povsod naokoli postavili mine in napeljali žice.

Hočili smo še dolgo, ko smo zagledali nemški top, ki so jim ga naši pokvarili. Ko smo dospeli do naših smo opazili, kako so pogumno čakali, da se jim približa sovražnik. Nobenega strahu niso poznali. Vsi so veseli prepevali. Nekateri so bili na straži, drugi so šli na položaje. Šli smo dalje, dokler nismo prišli do očeta in drugih, ki so imeli vsak svoje delo pri enem velikem topu. Čakali so povelja, da začnejo z ognjem in napadom. Dolgo smo tam počivali, prišlo so tudi druge matere in sestra obiskati partizane. Tako je poje bilo. Ko smo se vračali, mi je bilo žal; najraje bi kar tam ostal. Ko sem prišel domov, sem imel povedati mnogo reči.

Verdikom Ivan V.r.

BOJ V TRNOVSKEM GOZDU

Nekaj dni pred Veliko nočjo sem videla, kako so se mimo nas pomikale nemške kolone s tanki in drugim orožjem.

Nemci so pravili, da se umikajo, a so šli napast naše hrabre borce. Nekaj dni pozneje se je slišalo iz Trnovskega gozda pokanje. Tako sem vedela, da se je pričela borba s partizani. Kako je bilo grozno poslušati, ko je tako pokalo! Saj sem vedela, da je tudi moj oče goril med borci, ki se borijo za svobodo. Nekaj dni pozneje smo že zvedeli, da so tudi v tej borbi zmagali in da so se Švabi morali umakniti.

Gorišček Romana V.r.

PARTIZANSKA ZMAGA

Po štiriletni borbi so naši partizani premagali sovražnika in prišli v Gorico. Nikoli ne bomo pozabili 30. aprila 1945. To je dan naše svobode. Nepopisno je bilo veselje, ko smo zjutraj zagledali osvoboditelje naše slovenske zemlje. Tako smo razvili zastavo črno na črno. Vse se je zdela obnovljena, ko nam je rasijala pomlad.

Po 25 letih fašističnega suženjstva in zatoranja so nas naši borci osvobodili.

Korci Marjan

Kromberški muzej stoji pod griča. Izpod griča izvira Koren. Okrog muzeja rase vinska vrta. Vsi ti vinogradi so bili nekoč last bogatega grofa Alfreda Keroninija a obdelovali so jim tlačani. Kromberški muzej je razdeljen na dva dela na narodopisni oddelki in oddelki iz NOB na Primorskem. V Kromberškem muzeju imajo razna kmečka orodja, pohištvo, razne predmete Simona Gregorčiča, čoln s katerim je utonil narodni heroj Jože Srebrnič, partizansko orožje in slike iz NOB na Primorskem.

Oblak Edi 3.a. raz.

MOJ KRAJ

VČERAJ

Ob 20. obletnici ljudske revolucije smo izdali prvo številko časopisa "Solčanska sapica" z vsebino Moj kraj včeraj. Grafično ga vedno zbiramo, zato bomo jeseni izdali še ostale, kar nam bo uspelo zbrati.

Ipo se zahvaljujemo vsem, ki so pripomogli, da smo uspeli v načrtu, ki smo si ga zadali. Obenem se priporočamo za nadaljnjo pomoč.

Belinger Katjuša 6.a

PIONIRSKÉ IGRE